دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهر
فصلنامه‌ی علمی فضای جغرافیایی

سال بیست و سوم، شماره‌ی ۸۲
تابستان ۱۴۰۲، صفحات۳۰۳-۲۷۵

DOI:10.52547/GeoSpa.23.2.275

مامش امیر عشایری [۱]
* ارسلان طهماسبی [۲]
جلیل سحابی [۳]

سنجش و تحلیل اجتماع‌پذیری و ابعاد آن در مسیرهای شهری بر اساس نقش و تأثیر کیفیت محیط انسان‌ساخت (مطالعه موردی: خیابان جمهوری اسلامی مهاباد)

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۴/۲۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۲۴

چکیده

مسیرها از فضاهای پویای شهری هستند که به‌عنوان مکان‌ها و محیط‌های زندگی اجتماعی شناخته می‌شوند. این فضاها لایه‌ای از طراحی شهری هستند که همچون عنصری رابط بین عرصه خصوصی و عمومی، به شهرها زیبایی می‌بخشند. لذا توجه به کیفیات محیطی و ساماندهی آن‌ها به‌منظور حضور، تعاملات و به‌طورکلی فعالیت‌های اجتماعی شهروندان، ضروری می‌نماید. این پژوهش با روش توصیفی- تحلیلی و باهدف ارزیابی اجتماع‌پذیری خیابان جمهوری اسلامی شهر مهاباد و همچنین تحلیل اثرات کیفیت محیط انسان‌ساخت بر اجتماع‌پذیری فضای مورداشاره، در سال ۱۴۰۰ تهیه‌شده است. علاوه بر مطالعات اسنادی پژوهش، داده‌های میدانی با توزیع پرسشنامه گردآوری‌شده و با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS و Smart PLS در قالب آزمون T.Test و مدل تحلیل مسیر، تحلیل‌شده‌اند. یافته‌های پژوهش در قالب آزمون T.Test نشان دادند به‌طورکلی فضای مورد با اجتماع‌پذیری مطلوبی همراه است، اگرچه کیفیت محیطی آن در سطح متوسط ارزیابی‌شده است. همچنین نتایج مدل تحلیل مسیر با ضریب مسیر ۰/۶۸۰ و سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰ نشان از ارتباط قوی و معنی‌دار کیفیت محیطی با اجتماع‌پذیری فضا دارد. به طوریکه حدود نیمی از تغییرات اجتماع‌پذیری در فضای موردمطالعه، با ضریب تعیین۰/۴۶۲ توسط کیفیت محیطی

۱- دانشجوی دکتری معماری، واحد سنندج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران.
*۲- گروه معماری، واحد سنندج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران (نویسنده مسئول). E-mail: arsalan_thmsb@iausdj.ac.ir
۳- گروه جامعه شناسی، واحد سنندج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران.

** این پژوهش برگرفته از رساله دکتری معماری با عنوان" تبیین تأثیر محیط انسان ساخت بر اجتماع پذیری فضاهای شهری (محدوده مورد مطالعه: خیابان جمهوری اسلامی شهر مهاباد) می باشد.

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

پیش‌بینی و تبیین می‌گردد. دراین‌بین عواملی همچون جذابیت و دعوت‌کنندگی فضا، جذب گروه‌های سنی و جنسی مختلف، ترتیب مراجعات کاربران، تعاملات سازمان‌یافته کاربران و تا حدی امکان تشکیل تجمعات و پاتوق‌ها، به ترتیب با ضریب تأثیر ۰/٦٥٩، ۰/٤٥٧، ۰/۳۲۲، ۰/۳۱۸ و ۰/۱٤۲، به‌طور مشخص و معنی‌داری متأثر از کیفیت محیطی در فضای موردمطالعه می‌باشند. می‌توان گفت علیرغم کیفیت نسبی (متوسط) محیطی، موقعیت فضا در هسته مرکزی شهر و به‌تبع آن دسترسی راحت و تعلق‌خاطر شهروندان به آن، همچنین کمبود سایر فضاهای شهری پایدار و جاذب در شهر مهاباد، موجب شده تا فضای موردمطالعه، اجتماع‌پذیر ارزیابی گردد. لذا این اجتماع‌پذیری به‌طورجدی تحت تأثیر کیفیت محیطی است و ساماندهی ابعاد مختلف کیفیت محیطی، فضایی اجتماع‌پذیر تر و پایدارتر را فراهم می‌سازد.

کلیدواژه‌ها: اجتماع‌پذیری، کیفیت محیطی، خیابان جمهوری اسلامی، مهاباد.

مقدمه

فضاهای عمومی شهری از دیرباز تاکنون بستر کالبدی تعاملات اجتماعی مردم بوده است لذا ایجاد و بازتولید فضاهای عمومی اجتماع‌پذیر به‌عنوان محل رخداد تعاملات اجتماعی در راستای خلق محیط‌های شهری پایدار، یکی از اهدافی است که در دهه‌های اخیر بسیار موردتوجه قرارگرفته است (Shojaei & partovi, 2015: 94). بطوریکه موضوع کیفیات طراحی و ایجاد فضاهای عمومی شهری همواره موردتوجه معماران، جغرافیدانان و جامعه شناسان بوده است. هرکدام از نظریه‌پردازان و جنبش‌های صورت گرفته، به‌ویژه در قرن بیستم در حوزه‌های مورداشاره، ضمن تعریف فضاهای جمعی و عمومی و نقش و کارکرد چنین فضاهایی در روابط اجتماعی مؤثر و سرزندگی شهری، بر مبنای رویکردهای خود، کیفیات مختلفی را جهت طراحی و ایجاد این فضاها مدنظر قرار داده‌اند. این مهم در عصر حاضر که شاهد رشد و گسترش لجام‌گسیخته شهرها و تبع آن افزایش ازدحام، ترافیک، تراکم، آلودگی‌ها و مشغله‌های کاری، فردگرایی و درنهایت کاهش کیفیات زندگی و روابط سالم اجتماعی در شهرها هستیم، بیش‌ازپیش اهمیت و ضرورت می‌یابد. این تحولات بازنگری مفهوم شهر را ورای مکانی برای تجارت و حکومت و به‌عنوان نهادی انسانی که نمادی از پیوند شهر، انسان و طبیعت است، طلب می‌کند (Charkhchian, 2011: 31). کما اینکه اخیراً اندیشمندان حوزه معماری و شهرسازی توجه بیشتری به موضوع معیارها و کیفیات طراحی فضاهای عمومی و نقش آن در جذب شهروندان و برقراری روابط مؤثر اجتماعی، معطوف نموده‌اند. بطوریکه این فضاها در هر سطح و عملکردی، باید دارای ویژگی‌هایی باشند تا بتوانند نیازهای استفاده‌کنندگان خود را تأمین نموده و خواسته‌های آنان را مرتفع گردانند، وجود آسایش، راحتی، تأمین امنیت، رعایت استانداردهای اقلیمی در طراحی و نیز وجود خوانایی، سرزندگی و پویایی در فضاها و فراهم نمودن زمینه مشارکت‌های مردمی؛ به‌عنوان اصلی‌ترین ویژگی‌هایی هستند که

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

یک فضای شهری در حالت ایده آل باید داشته باشد (Pourjafar & Mahmoudi Nejad, 2010: 94). بر این اساس عملکرد اصلی فضای عمومی، فراهم‌سازی و بسترسازی حضور مردم می‌باشد، لذا ابعاد اجتماعی و فرهنگی آن از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است (Rafahian & Khodaei, 2010: 228). به دیگر بیان، مؤلفه‌های امنیت کالبدی، هویت مندی، انتظام فضایی، چندمنظوره بودن، بازی پذیری و آسایش زیستی، شاخص‌های کیفیت فضا هستند که با تسهیل فعالیت، پذیرا ساختن محیط برای حضور افراد، تعامل اجتماعی و لذت از محیط، دعوت‌کنندگی و انعطاف‌پذیری، بر کم و کیف اجتماع‌پذیری فضا تأثیر می‌گذارند (Karami & Mohammad Hosseini, 2018: 45). ازاین‌رو در پژوهش‌های انجام‌گرفته در این زمینه بر درک تعامل میان مردم و محیط ساخته‌شده و تبیین رابطه فرم و کارکرد تأکید نموده‌اند و بیان می‌دارند که بناها، فضا را سازمان‌دهی می‌کنند و روابط و فعالیت‌های اجتماعی را در بیرون و درون خود شکل می‌دهند (Mohammadi & Ayatollahi, 2015: 80). در عصر حاضر با تولید و به‌کارگیری روزافزون اتومبیل چهره شهرها و نوع زندگی مردم دچار تغییرات زیادی شده است. فضاهای شهری که تا قبل از انقلاب صنعتی، بر مبنای مقیاس انسانی و با توجه به حرکت عابر پیاده و ادراک او از محیط تعریف می‌شدند، پس‌ازآن متناسب با مقیاس خودرو طراحی شدند (Sheikh & Rezaei, 2017: 84). می‌توان گفت در ایران مسئله عدم توجه به فضاهای شهری انسان‌محور بیشتر جلب‌توجه می‌کند به طوریکه بحث احیاء یا ایجاد فضاهای شهری انسانی و پایدار اخیراً در قالب مطالعات و به‌طور معدود در قالب طرح‌های اجرایی، موردتوجه قرارگرفته است. این عقب‌ماندگی در رابطه با احیاء یا ایجاد فضاهای شهری باکیفیت، زمانی مشخص‌تر می‌گردد که به‌خوبی می‌دانیم خلق فضاهای جمعی واجد ارزش تاریخی، فرهنگی، اجتماعی و معماری در شهرسازی ایرانی- اسلامی همواره از جایگاه خاصی برخوردار بوده است، اما متأسفانه در وضع موجود شهرهای ایرانی کوشش چندانی نسبت به احیای فضاهای مذکور و یا ایجاد چنین فضاهایی مشاهده نمی‌شود. این مسئله در شهرهای کوچک‌تر بیشتر نمایان می‌شود، چراکه اندک فعالیت‌های صورت گرفته در زمینه احیاء یا ایجاد فضاهای جمعی جاذب و پاسخگو در کشور، به‌صورت برنامه‌ها و طرح‌های اجرایی بیشتر متوجه شهرهای بزرگ‌تر بوده است تا شهرهای کوچک و میانه اندام. دراین‌بین مسیرهای از مهم‌ترین، جذاب‌ترین و پرکاربردترین فضاهای شهری هستند که دارای نقش عمده‌ای در برقراری قرارگاه‌های رفتاری، تعاملات اجتماعی و همچنین تحقق معیارهای شهر سالم می‌باشند. خیابان‌ها مکان‌هایی هستند که تعاملات اجتماعی و جنب‌وجوش شهری درآ نها به حداکثر کمی و کیفی خود رسیده، ذهن شهروندان را انباشته از خاطرات و ذهنیتی مشترک راجع به نوع و چگونگی حیات مدنی می‌گردانند (Movahed et al., 2019: 72). امروزه در رابطه با خیابان‌ها باید گفت که در بسیاری از شهرها با پدید آمدن مجتمع‌های تجاری و فروشگاه‌های بزرگ و رواج فرهنگ مصرفی، نقش خیابان‌ها به‌عنوان مرکز تجاری و عنصری نمادین در ارتباطات اجتماعی و حیات جمعی، کم‌رنگ گردیده است. شهر مهاباد نیز به‌عنوان یک شهر میانه اندام از این مسائل مستثنا نیست. در رابطه با فضای موردمطالعه

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

باید گفت، خیابان جمهوری اسلامی شهر مهاباد به‌عنوان مسیری محوری از هسته اصلی شهر (فلکه شهرداری) تا چهارراه آزادی امتداد دارد و همچنین دربرگیرنده میدانی تحت عنوان میدان منگوران می‌باشد . علاوه بر موقعیت مناسب فضای مذکور و به‌تبع آن دسترسی راحت شهروندان به آن، نباید فراموش کرد اساساً فقدان یا کمبود فضاهای عمومی پاسخگو و مطلوب به لحاظ کیفیات محیطی در شهرهایی کوچک و متوسط همچون شهر مهاباد نیز دلیلی بر استقبال شهروندان از چنین فضاهایی است، به‌عبارت‌دیگر شهروندان شهر مهاباد به‌جز چنین فضایی، انتخاب چندانی را جهت حضور در آن و انجام فعالیت‌های اجتماعی مذکور ندارند. از طرفی علیرغم اقبال عمومی شهروندان نسبت به این فضا، تاکنون به بحث کیفیت این فضا، با این اهداف که مشخص شود کیفیت محیطی[۴] فضا چگونه است و بهبود و ساماندهی آن تا چه اندازه می‌تواند بر ارتقاء ابعاد مختلف اجتماع‌پذیری اثرگذار باشد، پرداخته نشده است. این پژوهش بر تجزیه‌وتحلیل متغیر وابسته (اجتماع‌پذیری) تکیه دارد به طوریکه ابعاد و مؤلفه‌های مختلف اجتماع‌پذیری هرکدام به‌صورت جداگانه تا چه اندازه از متغیر مستقل (کیفیت محیط انسان‌ساخت) تأثیر می‌پذیرند. چراکه موضوع اجتماع‌پذیری خود مشتمل بر فعالیت‌های مختلف و متنوع اجتماعی است که ممکن است در فضا رخ دهد، لذا توجه به ابعاد مختلف اجتماعی مشخص خواهد ساخت که اساساً در ارتباط با ساماندهی کیفیات محیطی فضا و با توجه به ماهیت فضا و ویژگی‌های جامعه موردمطالعه، مهم‌ترین فعالیت یا فعالیت‌های اجتماعی قابل‌انتظار کدام اند؟ چنین پژوهشی می‌تواند بامطالعه موارد فوق‌الذکر، به ارتقاء ابعاد مختلف اجتماع‌پذیری در فضا کمک شایانی نماید. بر اساس توضیحات و اهداف فوق‌الذکر، پژوهش حاضر، سعی بر آن دارد تا به سؤالات زیر پاسخ دهد:

- وضعیت فضای موردمطالعه بر اساس ابعاد مختلف اجتماع‌پذیری چگونه است؟
- وضعیت فضای موردمطالعه بر اساس کیفیت محیط انسان‌ساخت چگونه است؟
- مهم‌ترین ابعاد و جنبه‌های اجتماع‌پذیری فضا که بیشترین تأثیر از کیفیت محیطی می‌گیرند کدام‌اند؟ به‌عبارت‌دیگر با ساماندهی کیفیت محیطی فضا، کدام فعالیت‌های اجتماعی در فضای موردمطالعه، قابل‌انتظارند؟

همچنین در رابطه با وجوه تمایز پژوهش حاضر نسبت به سایر پژوهش انجام‌گرفته می‌توان گفت پژوهش حاضر بر تحلیل متغیر وابسته (اجتماع‌پذیری) تکیه دارد که ابعاد و شاخص‌های مختلف اجتماع‌پذیری هرکدام به‌صورت مجزا تا چه اندازه از متغیر مستقل (کیفیت محیط انسان‌ساخت) تأثیر پذیرفته‌اند. به‌بیان‌دیگر چون بحث اجتماع‌پذیری خود مشتمل بر فعالیت‌های مختلف و متنوع اجتماعی است که ممکن است در فضا رخ دهد، لذا تمرکز بر ابعاد مختلف اجتماعی ما را به این نکته رهنمون می‌سازد که اساساً در ارتباط با ساماندهی کیفیات محیطی فضا و با توجه به

۴- در این پژوهش به اختصار، مفهوم "کیفیت محیط انسان ساخت"، با عنوان "کیفیت محیطی" ذکر شده است لذا ابعاد و مولفه های تحت این عنوان، مشتمل بر ابعاد و مولفه های کیفیت انسان ساخت هستند که در جدول (۳) بیان شده اند.

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

ماهیت فضا و ویژگی‌های جامعه موردمطالعه، مهم‌ترین فعالیت یا فعالیت‌های اجتماعی قابل‌انتظار کدام اند؟ این در حالی است که در نمونه‌هایی از پژوهش‌های انجام‌گرفته تأکید بر تحلیل متغیر مستقل یا همان ابعاد مختلف کیفیت محیطی است. لذا این نکته می‌تواند از وجوه تمایز و همچنین نوآوری پژوهش حاضر باشد. همچنین مطالعه و بهره‌گیری از جدیدترین پژوهش‌های داخلی و خارجی انجام‌گرفته در ارتباط با موضوع موردبررسی به‌منظور تدوین کامل‌تر چارچوب پژوهش و متغیرهای موردسنجش نیز از نکات قابل‌توجه (وجه تمایز و نوآوری) این پژوهش محسوب می‌گردد. در رابطه با موردمطالعه پژوهش باید گفت بیشتر پژوهش‌های مشابه انجام‌شده به تحلیل فضاهایی مانند میدان‌ها، پیاده راه‌ها، پارک‌ها و فضاهای جمعی بسته مانند فرهنگسراها و پردیس‌ها پرداخته و توجه چندانی به فضاهایی مانند خیابان‌ها که علیرغم کارکرد ترافیکی، کماکان مورد استقبال شهروندان (به‌ویژه در شهرهای کوچک) هستند، نشده است. ازجمله تشابهات پژوهش حاضر با پژوهش‌های پیشین نیز که بیشتر به برخی از ابعاد روش‌شناسی پژوهش مربوط می‌شود، می‌توان به به‌کارگیری روش میدانی در سنجش و تحلیل کیفیات محیطی و اجتماعی فضا، اشتراکات در استفاده از برخی منابع و مراجع (به‌ویژه منابع و مراجع خارجی) معتبر در این حوزه و همچنین بهره‌گیری از تکنیک‌ها و آزمون‌های آماری به‌منظور تجزیه‌وتحلیل‌های توصیفی و استنباطی اشاره کرد.

در ارتباط با موضوع اجتماع‌پذیری فضاهای جمعی و شهری و عوامل محیطی مؤثر بر آن پژوهش‌های خارجی و داخلی در ارتباط با فضاهای مختلف و با بررسی ابعاد گوناگون کیفیت محیطی به انجام رسیده‌اند که در جدول (۱) تعدادی از آن‌ها معرفی‌شده‌اند.

جدول ۱- پیشینه مطالعاتی و تحقیقاتی پژوهش

Table 1- The study and research background of the research

پژوهشگر	سال	عنوان	روش	نتایج
Dempsey	2009	آیا محیط‌های باکیفیت خوب ازنظر اجتماعی منسجم هستند؟: سنجش کیفیت و انسجام در محله‌های شهری	روش این تحقیق، توصیفی- تحلیلی و روش تجزیه‌وتحلیل اطلاعات کمی و کیفی می‌باشد که بر پایه تحلیل کیفی نقشه‌ها و همچنین تحلیل‌های آماری و استنباطی مانند آزمون ANOVA (در قالب نرم‌افزار SPSS)، از داده‌های به‌دست‌آمده از جامعه آماری است.	این پژوهش به بررسی شواهد تجربی در مورد چگونگی تأثیر شکل شهری و ویژگی‌های محیط ساخته‌شده بر انسجام اجتماعی در مقیاس محله در شهرهای آکسفورد و شفیلد می‌پردازد. یافته‌ها تعدادی از روابط معنادار رابین ویژگی‌های کیفیت و ابعاد انسجام اجتماعی نشان می‌دهد، به‌ویژه در مواردی که به درک ساکنان از محل زندگی‌شان وابسته است. این امر نیاز واقعی به نوسازی محله، برنامه‌ریزی شهری و سیاست‌گذاری و طراحی شهری را نشان می‌دهد.

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

ادامه جدول ۱- پیشینه مطالعاتی و تحقیقاتی پژوهش

Countinueof table 1- The study and research background of the research

Hanafi et al	2013	رفتار اجتماعی انسان در فضاهای عمومی شهری: به‌سوی شهرهای باکیفیت بالاتر.	این پژوهش از نوع پژوهش‌های مروری و کیفی است که به روش توصیفی و تحلیلی به بررسی نظریه‌های طراحی شهری به‌عنوان بستر رفتار اجتماعی انسان در فضاهای عمومی شهری می‌پردازد.	این تحقیق به بررسی رابطه بین رفتار اجتماعی انسان به‌عنوان یک مفهوم ارزشمند و نظریه‌های طراحی شهری می‌پردازد که به بهبود عدم درک نیاز مردم برای فضا و اینکه چگونه طراحان شهری می‌توانند مکان عمومی شهری بهتری را ایجاد کنند، کمک می‌کند. سپس بر اهمیت کیفیت شهری این فضاها برای انجام فعالیت‌های اجتماعی- رفتاری انسان در فضاهای عمومی تأکید می‌شود.
Sheng et al	2021	تأثیر ویژگی‌های شکل فضا بر تعاملات اجتماعی در پارک‌های شهری	این تحقیق میدانی به روش توصیفی تحلیلی انجام‌شده که ماهیت آن از نوع کمی و کیفی است. از آزمون‌های آمار استنباطی همچون آزمون Tدو نمونه‌ای (درنرم‌افزارSPSS)به‌منظورتجزیه‌وتحلیل اطلاعات سنجش شده از جامعه آماری (کاربران فضا)وبه‌منظو تحلیل پیکربندی فضاییاز نقشه‌های ترسیمی (شبکه‌بندی و چیدمان فضایی) استفاده‌شده است.	در این مطالعه، ارتباط بین ویژگی‌های پیکربندی فضا و تعاملات اجتماعی با استفاده از نظریه نحو (ترکیب) فضا بررسی شد. تجزیه‌وتحلیل مشاهده رفتارهای اجتماعی در دو پارک شهری در پکن چین انجام شد. تعداد نه ویژگی پیکربندی فضا، بررسی و سنجش شدند. نتایج پژوهش، تأثیر قوی نوع فضا، عوامل مقیاس فضا، و ویژگی‌های پیکربندی فضا را بر تعاملات اجتماعی در پارک‌ها نشان می‌دهد.
Abbaszade & Tamari	2012	بررسی و تحلیل مؤلفه های تأثیرگذار بر بهبود کیفیات فضایی پیاده راه‌ها به‌منظور افزایش سطح تعاملات اجتماعی،مطالعه موردی؛ محورهای تربیت وولیعصر تبریز	روش این پژوهش توصیفی تحلیلی و از نوع تحقیقات کمی و کیفی می‌باشد. ابتدا در قسمت کیفی مطالعه حاضر با استناد به منابع کتابخانه‌ای چارچوب نظری پژوهش استخراج‌شده است و در قسمت کمی پژوهش حاضر(که برای اعتبار دهی بخش کیفی به کار گرفته‌شده) از روش پیمایش استفاده‌شده است. جهت انجام تحلیل‌های استنباطی و توصیفی آماری مطالعه حاضر نیز از نرم‌افزار SPSS بهره گرفته‌شده است.	نتایج پژوهش، نشان داد که شاخص‌های سرزندگی، خوانایی، ایمنی و امنیت و نفوذپذیری ارتباط معنی‌داری با میزان تعاملات اجتماعی و میزان حضور شهروندان در فضاهای موردمطالعه دارند.
Sheikhi & Rezaie	2017	ارزیابی کیفیت محیطی فضاهای شهری پیاده مدار و پاسخ‌دهی اجتماعی (نمونه موردی: خیابان فردوسی شهر ایلام)	این پژوهش توصیفی-تحلیلی، کاربردی و پیمایشی (مبتنی بر پرسشنامه و مصاحبه) است. برای تجزیه‌وتحلیل داده‌ها از آزمون‌های T مستقل، T تک نمونه‌ای و تحلیل واریانس یک‌طرفه استفاده‌شده است.	نتایج حاکی از آن است که میانگین رضایت‌مندی از پاسخگویی اجتماعی پایین‌تر از حد متوسط بوده که بیانگر عدم رضایت شهروندان از کیفیت فضایی و عدم تناسب فضاهای طراحی‌شده با نیاز شهروندان در استفاده از فضای خیابان فردوسی است.

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

ادامه جدول ۱- پیشینه مطالعاتی و تحقیقاتی پژوهش

Countinue of table 1- The study and research background of the research

Ravanbakhsh & Mirabadi	2018	تبیین و تحلیل اجتماع‌پذیری در پارک‌های شهری با تأکید بر نقش عوامل زمینه‌ای و دموگرافیک (نمونه موردی: پارک ساحلی شهر یاسوج)	روش تحقیق حاضر توصیفی تحلیلی و نوع پژوهش، کاربردی و کمی و کیفی می‌باشد. روش گردآوری اطلاعات تحقیق مبتنی بر روش اسنادی و روش میدانی(مشاهدات میدانی، تصویربرداری و توزیع پرسشنامه) است. تجزیه‌وتحلیل اطلاعات از طریق توصیف مشاهدات میدانی و تفسیر تصاویر فضا و همچنین داده‌های کمی با استفاده از آزمون‌های T تک نمونه‌ای، T دو نمونه‌ای و ANOVA صورت گرفته است.	نتایج پژوهش نشان دادند اگرچه بیشتر کاربران فضا در قالب گروه‌های مختلف سنی، جنسی، تاهلی، درآمدی، تحصیلاتی و شغلی، نقش و سهم قابل‌توجه و تقریباً یکسانی در اجتماع‌پذیری پارک ساحلی شهر یاسوج دارند اما دراین‌بین مشخص شد، زنان کمتر از مردان و افراد با سطح تحصیلات بالاتر، کمتر از سایر افراد، در اجتماع‌پذیری فضا سهم و نقش دارند.
Molavi Nojoumi et al	2021	تبیین قابلیت‌های بهینه محیط در راستای اجتماع‌پذیری فضاهای آموزشی فرهنگی مخصوص نوجوانان (نمونه مطالعاتی کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان)	این پژوهش از نوع توصیفی- تحلیلی است که در دو بخش انجام‌شده است، بخش اول با رویکرد کیفی با مروری بر مبانی نظری به تدوین چارچوب نظری پرداخته است. بخش دوم با رویکردی کیفی کمی و روش مطالعه موردی در تلفیق با تحلیل عاملی تعداد زیاد متغیرها و استفاده از نرم‌افزار SPSS و Smart PLS در بررسی نتایج پرسشنامه بهره گرفته‌شده است.	نتایج تحقیق نشان می‌دهد که قابلیت محیطی کالبدی به‌عنوان اثرگذارترین عاملی است که با کمترین تغییر در آن می‌توان بیشترین انتظار را در افزایش اجتماع‌پذیری نوجوانان در فضاهای فرهنگی-آموزشی داشت. طبق مسیرهای استخراج‌شده از مدلPLS مسیر عوامل کالبدی ← اجتماع‌پذیری با دارا بودن بیشترین ضریب مسیر(۰/۵۱۶)، مسیر بحرانی مدل مفهومی اجتماع‌پذیری در بین دیگر مسیرهاست.

مبانی نظری

فضاهای شهری

فضاهای عمومی فضاهایی هستند که افراد و گروه‌های مختلف اجتماعی در آن سهیم‌اند؛ این فضاها محل تبادل افکار و مکانی برای شکل‌گیری شبکه‌های اجتماعی هستند. چنین فضاهایی بیش از آنکه تنها یک فضا باشند یک تجربه‌اند (Hajer & Reijndorp, 2001: 12). و مشتمل بر فضاهای گوناگونی چون خیابان‌ها، معابر، میدان‌ها، پیاده راه‌ها و سایر فرم‌های فضاهای تجمع می‌باشند. به‌طورکلی، خلق یک فضای عمومی موفق که بتواند پذیرای افراد و گروه‌های مختلف باشد، مستلزم توجه به ویژگی‌های فعالیتی و محیطی آن‌هاست (Rezaei et al., 2016: 186). کار مونا معتقد است این قلمروها به‌عنوان مکان‌ها و محیط‌های زندگی اجتماعی تعریف و شناخته می‌شود و به‌عنوان بستری برای تحرکات سیاسی و فرهنگی، زمینه‌ای برای تعاملات اجتماعی، اختلاط، و ارتباط و مرحله‌ای برای معرفت اجتماعی، پیشرفت شخصی و تبادل اطلاعات عمل می‌کند (Carmona et al., 2015: 219-221). چنانچه

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

اشاره شد، فضاهای شهری مشتمل بر انواع گوناگونی است که مسیرها به‌عنوان موردمطالعه این پژوهش، یکی از مهم‌ترین و پرکاربردترین آن‌ها در عصر حاضر است. مسیرها را بر اساس ویژگی‌های آن‌ها می‌توان به دسته‌های ذیل تقسیم کرد: الف. مسیر پیاده: محل عبور مجاز پیاده‌هاست؛ ب. پیاده‌رو: مسیر پیاده‌ای است موازی سواره‌رو، ولی مجزا از آن (که موردمطالعه پژوهش حاضر است)؛ پ. پیاده راه: پیاده راه‌ها معابری با بالاترین حد نقش اجتماعی هستند که در آن، تسلط کامل با عابر پیاده بوده و از وسایل نقلیه موتوری تنها به‌منظور سرویس‌دهی به زندگی جاری در معبر استفاده می‌شود (Pakzad, 2014: 271). خیابان‌ها برخلاف میدان‌ها که فضاهایی ایستا هستند، از پویایی فراوانی برخوردارند. جین جیکوبز این فضاها را یکی از مهم‌ترین عوامل ارتقاء حیات جمعی در شهرها می‌داند (Charkhchian, 2011: 73).

کیفیت محیطی و اجتماع‌پذیری در فضاهای شهری

مفهوم کیفیت محیط شهری و مؤلفه‌های آن از اواسط قرن بیستم در بین محققین مطرح‌شده و بر اساس شرایط زمانی و مکانی تغییر کرده و تکامل‌یافته است. کیفیت محیط شهری واژه‌ای است که در برنامه‌ریزی، کاربرد بسیاری دارد و به مجموعه پدیده‌هایی گفته می‌شود که انسان را در برمی‌گیرد (Shahi Aghbalaghi, 2016: 61). کیفیت فضای شهری به‌عنوان محصول فرایند تعامل میان انسان، فعالیت، و کالبد شهر تا حد بالایی به کیفیت مؤلفه‌های بصری آن وابسته است. مؤلفه‌های بصری فضای شهری به دلیل ماهیت عینی و ملموس خود توسط حواس انسان قابل‌ادراک است و زمینه ادراک، شناخت و ارزیابی محیطی شهروندان، را فراهم می‌آورد (Heydari et al., 2014: 325). دراین‌بین اندیشمندانی همچون جیکوبز، لینچ، ویولیچ، بنتلی و ساوت ورث از مهم‌ترین نظریه‌پردازانی در زمینه مؤلفه‌های سازنده کیفیت محیط انسان‌ساخت هستند که خلاصه نظریات آنان در جدول (۲) ارائه‌شده است.

جدول ۲- مهم‌ترین مؤلفه‌های مطرح‌شده در زمینه کیفیت محیطی از سوی نظریه‌پردازان مختلف

Table 2- The most important components proposed in the field of environmental quality by different theorists

نظریه‌پردازان	مؤلفه‌های مطرح‌شده در رابطه باکیفیت طراحی محیط
Jacobs(2007)	نظم بصری، کاربری مختلط، نفوذپذیری، نظارت و مراقبت، تنوع فعالیتی
Lynch(2006)	سازگاری، دسترسی، کنترل و نظارت، کار آیی، عدالت
Violich(1983)	خوانایی محیط، آزادی انتخاب، فرم‌های شهری، زندگی اجتماعی، قرائت میراث فرهنگی
Bently(2012,1990)	نفوذپذیری فیزیکی و بصری، تنوع فرم و فعالیت، انعطاف‌پذیری، خوانایی، سازگاری بصری، غنا، امکان شخصی‌سازی
Southworth(1989)	ساختار، خوانایی، فرم، حس مکان، هویت، دید و منظر، مقیاس انسانی

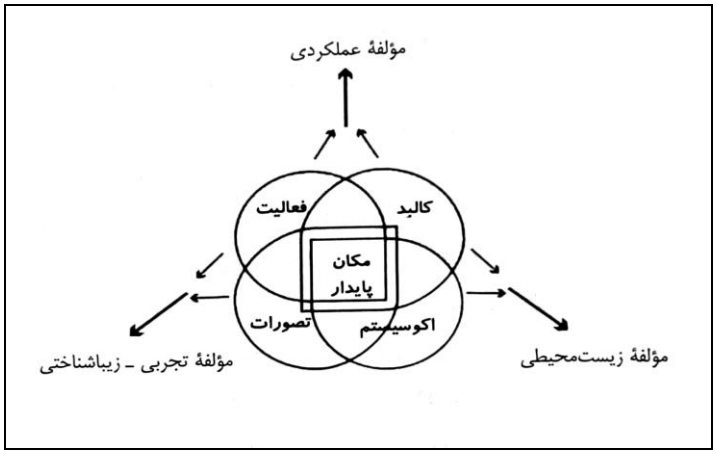
Source: Golkar, 2014

شایان‌ذکر است که مؤلفه‌های مندرج در جدول (۲)، به‌صورت مکرر توسط اندیشمندان دیگری همچون یان گل، برایان گودی، گوتن، ویلیام وایت، جان لنگ، استفان کار و موسسه PPS نیز مورد تأکید قرارگرفته‌اند. با عنایت

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

نظریات مطرح‌شده می‌توان گفت، کیفیت محیط نه‌تنها به حوزه برآورده سازی نیازهای مادی انسانی توجه دارد، بلکه تأمین و ارتقای ظرفیت‌های اجتماعی و توسعه‌ای اجتماعات بر اساس الگوهای رفتار اجتماعی را در نظر دارد؛ بنابراین بهبود و ارتقای کیفیت محیط مسکونی، به‌مثابه یکی از اهداف اصلی سیاست‌گذاران و برنامه ریزان شهری در پایش سیاست‌های عمومی تبدیل‌شده است (Khadamlhoseini et al, 2010: 45). Golkar(2014:126-127) معتقد است مدل چهاروجهی مکان پایدار می‌تواند مبنای نظری بازشناسی مؤلفه‌های سازنده کیفیت طراحی شهری قرار گیرد (شکل ۱). از ترکیب وجوه چهارگانه محیط، سه مؤلفه "کیفیت عملکردی"، کیفیت تجربی – زیبایی‌شناختی" و "کیفیت زیست‌محیطی" به‌مثابه شکل‌دهنده کیفیت کلی طراحی شهری یک مکان استنتاج می‌شوند.

آنچه از نظریات مطرح‌شده در رابطه باکیفیت محیطی و اهمیت آن در طراحی شهری، درک می‌شود بیان‌کننده آن است که محیط، مجموعه‌ای سازمان داده‌شده از توانش‌ها یا قابلیت‌هاست. محیط به‌عنوان مرکز ثقل وقوع فعالیت‌ها و رفتارهای افراد، ماهیتاً می‌تواند نقشی چشم‌گیر در شکل‌دهی اتفاقات درون خود داشته باشد (Gibson, 1986). از این ویژگی محیط به‌عنوان قابلیت محیط نام‌برده می‌شود. یکی از همین قابلیت‌ها، میزان کنش‌های اجتماعی در محیط است، یا به تعبیری فضای اجتماع‌پذیر و اجتماع‌گریز (Molavi Nojoumi et al., 2021: 64). با در نظر گرفتن دو نوع محیط اجتماع‌پذیر و محیط اجتماع گریز می‌توان گفت محیط‌های اجتماع‌پذیر موجب تشویق و ترغیب رفتارهای اجتماعی و جمعی می‌گردند و محیط‌های اجتماع گریز تحولات اجتماعی را کم می‌نمایند (Osmand, 1957: 26). ازاین‌رو اجتماع‌پذیری در فضای شهری در آغاز امری عینی است که به‌واسطه کیفیت ظهور عوامل

شکل ۱: مدل مکان پایدار(Golkar, 2014: 127)

Figure 1: Stable place model

فیزیکی موجودیت می‌یابد. اگرچه فضای شهری در ابتدا از طریق کالبد درک می‌شود، اما آنچه به آن معنی می‌بخشد، احساس و ذهنیت افراد است (Mansoori & Jahanbakhsh, 2016: 63). فرآیند اجتماع‌پذیری در درون فضاهای عمومی مبتنی بر چهار مرحله است: پذیرا بودن فضا برای حضور افراد، تأمین آسایش روانی و فیزیکی، لذت بردن از حضور در فضا و تداوم حضور اجتماعی فعال در فضا (Daneshpour & Charkhchian, 2007: 26). مؤلفه‌های امنیت

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

کالبدی، هویت مندی، انتظام فضایی، چندمنظوره بودن، بازی پذیری و آسایش زیستی شاخص‌های کیفیت فضا هستند که با تسهیل فعالیت، پذیرا ساختن محیط برای حضور افراد، تعامل اجتماعی و لذت از محیط، دعوت‌کنندگی و انعطاف‌پذیری بر کم و کیف اجتماع‌پذیری فضا تأثیر می‌گذارند (Karami & Mohammad Hosseini, 2018: 45).

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های کاربردی و روش آن توصیفی – تحلیلی می‌باشد. این پژوهش که در سال ۱۴۰۰ تهیه‌شده و محدوده موردمطالعه آن خیابان جمهوری اسلامی شهر مهاباد می‌باشد که اهداف آن عبارت‌اند از: تحلیل وضعیت فضای موردمطالعه بر اساس ابعاد مختلف اجتماع‌پذیری و کیفیت محیطی و همچنین سنجش و تبیین اثرات کیفیت محیطی بر ابعاد مختلف اجتماع‌پذیری در فضای موردمطالعه. به‌عبارت‌دیگر ابعاد مختلف کیفیت محیطی به‌عنوان متغیرهای مستقل و مؤلفه‌های اجتماع‌پذیری به‌عنوان متغیر وابسته مدنظر پژوهش حاضر می‌باشند. روش گردآوری اطلاعات پژوهش، اسنادی و میدانی می‌باشند، به طوریکه از روش اسنادی (مطالعه کتب علمی، پایان‌نامه‌ها و همچنین مقالات علمی مرتبط) به‌منظور انتخاب مؤلفه‌های اصلی و قابل‌سنجش کیفیت محیطی و اجتماع‌پذیری و از روش میدانی بر مبنای توزیع پرسشنامه، جهت سنجش و تحلیل فضای موردمطالعه بر مبنای ابعاد مختلف اجتماع‌پذیری و کیفیت محیطی استفاده‌شده است. بر این اساس می‌توان ماهیت اطلاعات پژوهش حاضر راکمی-کیفی یا کمی مبتنی بر اطلاعات کیفی دانست. توضیح اینکه ابتدا کاربران فضا از طریق گویه های کیفی به سنجش کیفیت فضا در ابعاد مختلف اجتماع‌پذیری و کیفیت محیطی پرداخته و در ادامه جهت انجام تجزیه‌وتحلیل‌های استنباطی آماری، گویه ها به‌صورت طیف پنج‌گانه لیکرت ارزش‌گذاری شدند. همچنین حجم نمونه به دلیل آنکه جامعه آماری این تحقیق (خیابان جمهوری اسلامی) مشخص نبوده و اطلاعی از واریانس جامعه در دسترس نیست از فرمول زیر (رابطه ۱) حجم نمونه مشخص‌شده است:

$$n = \left(\frac{\frac{z_\alpha \times \sigma}{2}}{\epsilon}\right)^2 \; ; \; \sigma = \frac{\max(x_i) - \min(x_i)}{6}$$ رابطه (۱)

چنانچه بیان شد چون در این پژوهش از پرسشنامه با طیف لیترت پنج‌گانه استفاده‌شده است، بزرگ‌ترین مقدار ۵ و کوچک‌ترین مقدار ۱ خواهد بود بنابراین انحراف معیار آن برابر ۰/٦٦ است که این مقدار بیشینه انحراف معیار است. همچنین سطح اطمینان ۹۵٪ و دقت برآورد ۰/۰۱ در نظر گرفته‌شده است بنابراین حجم نمونه برابر است با ۱۷۰ می‌باشد (Momeni & Fa'al Qaiumi, 2017: 221).

$$Z\alpha/2 = 1.96 \; , \; \varepsilon = 0.01, \; \sigma = 0.66 \Rightarrow n = 170$$ رابطه(۲)

در این رابطه به‌منظور حصول نتایج دقیق‌تر، تعداد ۲۰۰ پرسشنامه در فضای موردمطالعه به روش غیر احتمالی اتفاقی (در دسترس) توزیع شدند. شایان‌ذکر است اینکه به دلیل شیوع بیماری کرونا و کاهش مراجعات شهروندان به

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

فضا و همچنین لزوم تشریح و تبیین برخی از شاخص‌های (سؤالات) تخصصی مربوط به کیفیت محیطی برای کاربران فضا جهت درک بهتر سؤالات و دستیابی به نتایج دقیق‌تر، فرآیند توزیع و جمع‌آوری داده‌ها زمان‌بر گردید به طوریکه این فرآیند طی مدت چند هفته (حدود سه هفته) به طول انجامید. افزون بر این، به دلیل شیوع بیماری کرونا و به‌تبع آن کاهش حضور و استفاده مفید از فضا توسط کاربران، از آنان خواسته شد تا با بیشتر با اتکاء به تجارب قبلی حضور و استفاده خود از فضا به سؤالات مطرح‌شده در پرسشنامه پاسخ دهند. پس از جمع‌آوری اولیه اطلاعات پژوهش از این طریق، مراحل تجزیه‌وتحلیل این اطلاعات بدین‌صورت انجام شد که ابتدا با استفاده از آزمون T.Test در قالب نرم‌افزار SPSS سطح اجتماع‌پذیری و همچنین کیفیت محیط ساخته‌شده فضا سنجش و تحلیل شدند و در ادامه سنجش و تحلیل ارتباط کیفت محیطی فضای موردمطالعه با اجتماع‌پذیری و ابعاد مختلف آن در فضا با استفاده از مدل تحلیل مسیر در نرم‌افزار Smart PLS صورت گرفت. چنانچه در ابتدای بخش روش‌شناسی اشاره شد، به‌منظور انتخاب مؤلفه‌های اصلی و قابل‌سنجش کیفیت محیطی و اجتماع‌پذیری از روش اسنادی و با تکیه‌بر مبانی نظری پژوهش و استناد به نظرات غالب اندیشمندان مرتبط مطرح‌شده صورت گرفته است، لذا معیارها و شاخص‌هایی سنجش کیفیت محیط انسان‌ساخت و همچنین اجتماع‌پذیری، به شرح جداول(۳ و ٤) تدوین و انتخاب شدند که دربرگیرنده وجوه اشاره‌شده از کیفیت محیطی و همچنین ابعاد مختلف اجتماع‌پذیری باشند.

جدول ۳- متغیرهای کیفیت محیطی مورداستفاده پژوهش

Table 3- Environmental quality variables used in research

ابعاد	عوامل	معیار	شاخص	منابع و مآخذ
کالبدی	– دسترسی و موقعیت قرارگیری	– دسترسی کالبدی (فیزیکی) فضا	– دسترسی پیاده	Pourjafar & Mahmoudi Nejad (2010), Golkar (2014), Shojaie & Partovi (2015), (Mohammadi & Ayatollahi (2015), Mahan & Mansouri (2017), Hamzenejad & Ghelichy (2019), Karami & Mohammad Hosseini (2018), Maroufi & Bayazidi (2021), Soleimani et al (2020), Molavi Nojoumi et al (2021), Lynch (2006), Lynch (2016), Gehl (2008), Gehl (2013), Goodey (1993), Southworth (1989), Whyte (1980), Lang (2014), Car (1982), Car (1993), PPS (2009).
			– دسترسی به حمل‌ونقل پیاده	
			– نحوه ارتباط فیزیکی	
		– دسترسی بصری فضا	– نظارت اجتماعی	
		– محل استقرار فضا	– میزان فاصله فضا از هسته‌ها و ورودی های فعال	

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

ادامه جدول ۳- متغیرهای کیفیت محیطی مورداستفاده پژوهش

Countinue of table 3- Environmental quality variables used in research

	– چارچوب فیزیکی	– ابعاد زیباشناسانِ و عینی منظر به‌عنوان عناصر محیط مصنوع انسان	– فرم، هندسه، هماهنگی، هارمونی، تنوع ابعاد و تناسبات	
		– گستردگی دید	– گستردگی دید و محدود نبودن فضا	
	– راحتی	– راحتی فیزیکی	– کف‌سازی و جداره سازی جهت راحتی در انجام فعالیت‌های – پایه : راه رفتن، نشستن، ایستادن، پاتوق کردن، دیدن و تماشا کردن، گفت‌وشنود	
	– حفاظت (فیزیکی)	– حفاظت اقلیمی	– حفاظت در مقابل وضعیت جوی	
		– حفاظت ایمنی	– جدایی گزینی سواره از پیاده	
	– تسهیلات و امکانات	– تسهیلات و مبلمان مناسب و کافی	– نیمکت، لبه، کیوسک و ...	
	– حرکت	– امکان حرکت در فضا	– حرکت پیاده	
	– انعطاف‌پذیری	– فضاهای انعطاف‌پذیر	– انعطاف‌پذیری در انجام فعالیت‌های برنامه‌ریزی‌شده و نشده	
فعالیتی	– عملکرد و تنوع	– دعوت‌کنندگی فضا به فعالیت و کشف	– گشایش فضا و ورودی آن و دعوت‌کنندگی به تفریح، فعالیت و کشف	
		– تنوع فعالیتی	– وجود فعالیت‌های متنوع و مختلف برای گروه‌های سنی و جنسی مختلف	
		– فعالیت‌های خاص (هنری، همگانی و ...)	–وجود فعالیت‌های خاص یا منحصربه‌فرد در فضا مانند: موسیقی زنده، نمایش و ...)	
		– فعالیت‌های جانبی و فراغتی	– وجود فعالیت‌های اوقات فراغت مانند: کافه‌ها، رستوران‌ها و مکان‌های ملاقات عمومی	
			– روش صنایع‌دستی	
		– تداوم فعالیت	– فعال بودن و تداوم شبانه بخش‌های مختلف فضا	
		– سازگاری فعالیتی	– همخوانی و سازگاری کاربری‌های و فعالیت‌های موجود در فضا	
آسایش و امنیت	– حس راحتی	– آسایش روانی	– هم‌جواری با طبیعت یا عناصر طبیعی	
			– فقدان یا کمبود آلودگی‌های هوا و صوتی	
	– حفاظت	– حفاظت امنیت	– حفاظت و امنیت در برابر جرم و جنایت	
سیمای شهری	– تصویر ذهنی	– خوانایی	– تشخیص مکان، مسیریابی، نشانه‌های شهری و به‌طورکلی کیفیت عوامل پنج‌گانه مطرح‌شده توسط لینچ (مسیر، لبه، نشانه، گره، حوزه)	

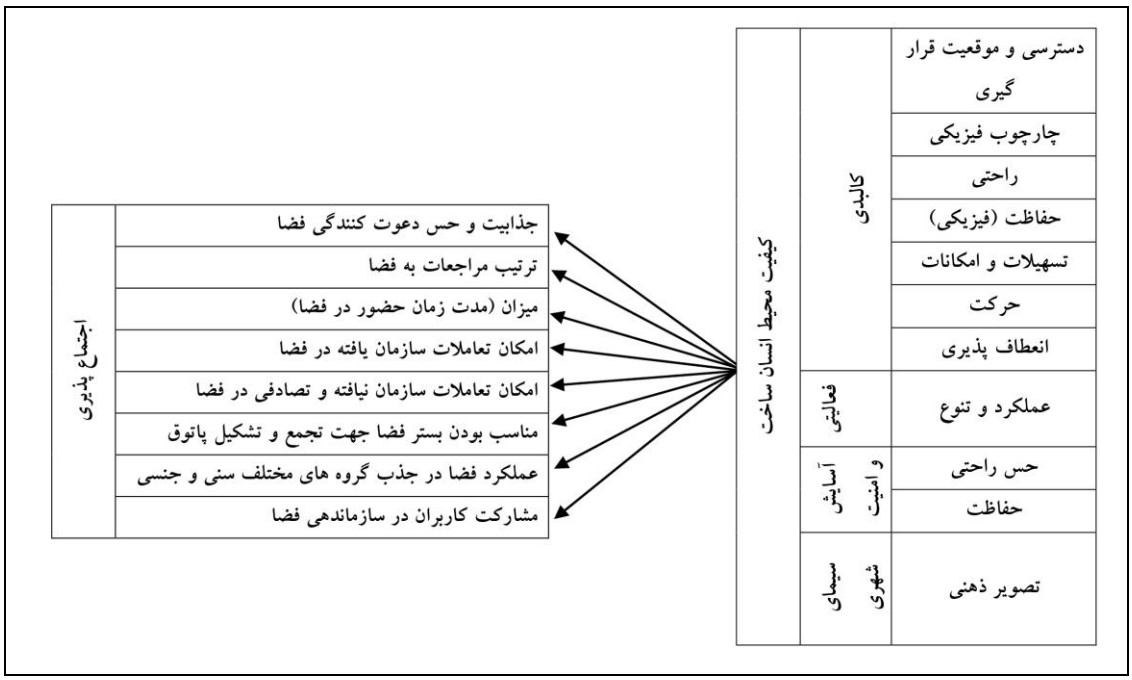
[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

جدول ٤- متغیرهای اجتماع‌پذیری مورداستفاده پژوهش

Table 4- Sociability variables used in research

معیار	شاخص (گویه)	منابع
جذابیت و حس دعوت‌کنندگی فضا	اشتیاق جهت حضور در فضا و داشتن حس مکان و حس تعلق نسبت به فضا	PPS (2009), Ravanbakhsh & Mirabadi (2018), Karami & Mohammad Hosseini (2018), Maroufi & Bayazidi (2021).
ترتیب مراجعات به فضا	۱- روزانه ۲- هفتگی ۳- ماهانه ٤- فصلی ٥- سالانه	
میزان (مدت‌زمان حضور در فضا)	۱- کمتر از نیم ساعت ۲- حدود نیم ساعت ۳- نیم ساعت تا یک ساعت ٤- حدود یک ساعت ٥- بیشتر از یک ساعت	
امکان تعاملات سازمان‌یافته در فضا	تمایل به انتخاب فضا برای ملاقات با دوستان و مخاطبان	
امکان تعاملات سازمان نیافته و تصادفی در فضا	تعاملات ناگهانی و روزمره با سایر دوستان و کاربران فضا	
مناسب بودن بستر فضا جهت تجمع و تشکیل پاتوق	ظرفیت‌ها و امکانات فضا جهت تشکیل تجمعات و پاتوق‌ها	
عملکرد فضا در جذب گروه‌های مختلف سنی و جنسی	مشاهده حضور گروه‌های مختلف سنی و جنسی در فضا	
مشارکت کاربران در سازمان‌دهی فضا	میزان تمایل به حفظ، نگهداری و برنامه‌ریزی برای این فضا	

با عنایت به آنچه در رابطه با ماهیت متغیرهای موردسنجش ذکر شد مدل مفهومی (متغیرهای) پژوهش در قالب شکل شماره (۲) ترسیم و نشان داده‌شده است.

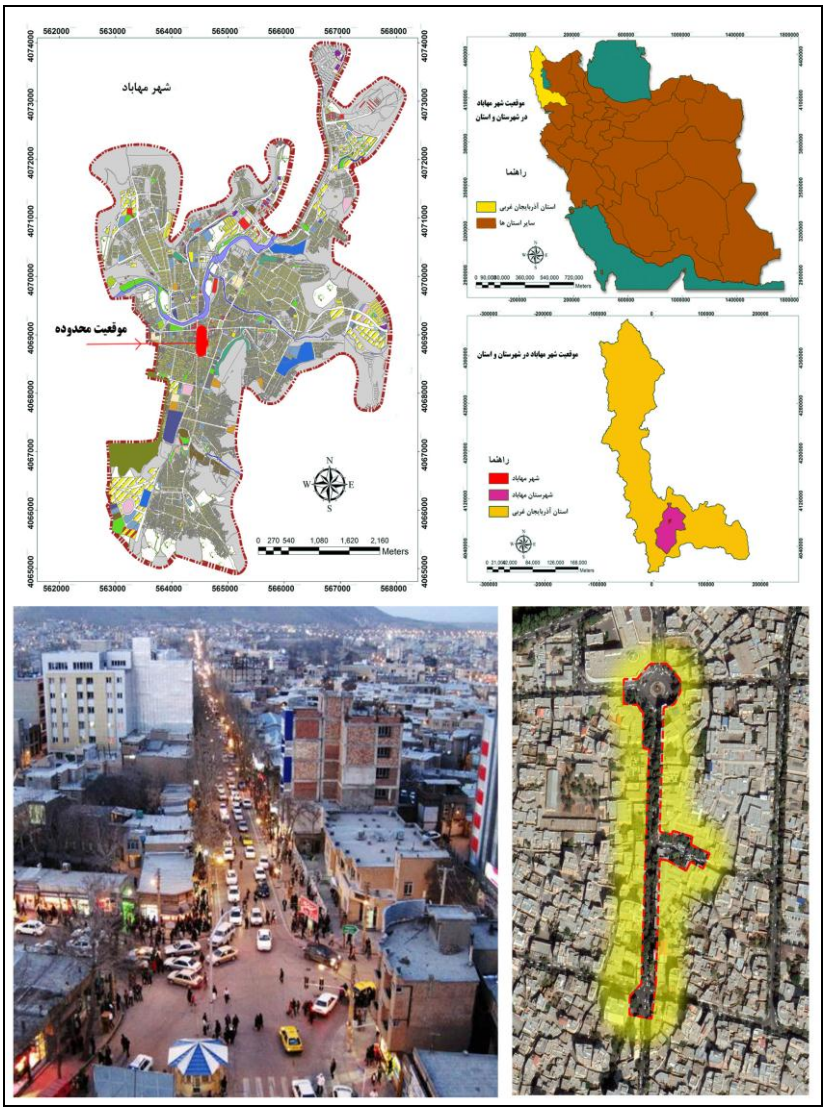
شکل ۲: مدل مفهومی پژوهش

Figure 2: Conceptual model of research

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

محدوده موردمطالعه پژوهش

شهر مهاباد، مرکز شهرستان مهاباد و یکی از شهرستان‌های استان آذربایجان غربی می‌باشد که در جنوب استان واقع‌شده است و با مرکز استان (ارومیه) ۱۲۱ کیلومتر فاصله دارد. همچنین مطابق گزارش سرشماری سال ۱۳۹۵، جمعیت شهر مهاباد ۱۶۸۳۹۳ نفر می‌باشد (Statistical Center of Iran, 2016). این شهر در ٤٥ درجه و ٤٣ دقیقه و ۳ ثانیه شرقی نصف‌النهار گرینویچ و ۳٦ درجه و ٤٦ دقیقه و ۳ ثانیه عرض شمالی قرار دارد. دراین‌بین خیابان جمهوری اسلامی شهر مهاباد که محدوده خاص موردمطالعه پژوهش حاضر می‌باشد، به‌عنوان عمده‌ترین محور خدماتی در مسیر شمالی– جنوبی و در بخش میانی شهر واقع‌شده است (شکل ۳).

شکل ۳: موقعیت محدوده موردمطالعه در شهر، شهرستان، استان و کشور.

Figure 3: The location of the studied area in the city, province and country.

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

استقرار فعالیت‌های متنوع و مختلط در امتداد این محور موجب استقبال اقشار مختلف در گروه‌های سنی متفاوت از این محور و رونق قابل‌توجه آن در طول روز و ساعات بعدازظهر است. فعالیت‌های مستقر در این محور شامل طیف گسترده‌ای از فعالیت‌های خدماتی در مقیاس شهر، منطقه و ناحیه است. این خیابان ازنظر ساختار عملکردی و سلسله‌مراتب دسترسی، اگرچه یک معبر با عرض ۱۸ متر است اما در درجه شریانی اصلی قرار دارد و نقش مهمی در سازمان کالبدی- فضایی شهر مهاباد به عهده دارد. طول این محور برابر است با ٤۰۰ متر است و از شمال منتهی به میدان جمهوری اسلامی و از جنوب منتهی به چهارراه آزادی است. ازجمله مهم‌ترین قرارگاه‌های رفتاری موجود در این محور، محدوده تقاطع میدان منگوران و خیابان جمهوری اسلامی است.

یافته‌ها و بحث

در این بخش ابتدا توزیع فراوانی و درصد متغیرهای دموگرافیک (یافته‌های توصیفی) کاربران فضای موردمطالعه ازلحاظ جنسیت، تحصیلات، شغل، وضعیت تأهل و سن در قالب جداول (۵) و (٦) نشان داده‌شده‌اند.

جدول ۵- ویژگی‌های جامعه آماری پژوهش

Table 5- The attributes of the statistical population of the research

متغیر	جنسیت		تحصیلات						شغل					تأهل	
نوع متغیر	مرد	زن	زیر دیپلم	دیپلم	فوق‌دیپلم	لیسانس	فوق‌لیسانس	دکتری	کارمند	کارگر	آزاد	بیکار	محصل- دانشجو	مجرد	متأهل
فراوانی	۱۱۲	۸۸	۱۲	۳۳	۱۱	۹۸	۳۹	۷	۳۱	۸	٦۱	٤۷	۵۳	۸۹	۱۱۱
درصد	۵٦	٤٤	٦	۱٦/۵	۵/۵	٤۹	۱۹/۵	۳/۵	۱۵/۵	٤	۳۰	۲۳/۵	۲٦/۵	٤٤/۵	۵۵/۵
مجموع	۲۰۰ نفر		۲۰۰ نفر						۲۰۰ نفر					۲۰۰ نفر	
	۱۰۰ درصد		۱۰۰ در صد						۱۰۰ در صد					۱۰۰ در صد	

جدول٦- توزیع فراوانی و درصد پاسخ‌های نمونه آماری به سؤال سن پاسخگویان

Table 6- Distribution of the frequency and percentage of responses of the statistical sample to the question of the age of the respondents

میانگین	میانه	انحراف معیار	پایین‌ترین	بالاترین	ضریب پراکندگی(CV)
۳۱/۱۲	۳۰	۱۹/۸۳	۱۵	٦۱	۰/٦۳۷

با توجه اینکه پرسشنامه طرح‌شده باید از روایی و پایایی لازم برخوردار باشد تا محقق بتواند داده‌های متناسب با تحقیق را گردآوری و نتایج دقیق، روشن و قابل اتکائی ارائه نماید، باید از روایی و پایایی آن‌ها اطمینان حاصل کند. لذا در این بخش قبل از تبیین و تجزیه‌وتحلیل داده‌ها نسبت به سنجش روایی و پایی پرسشنامه اقدام شده است. در این پژوهش نتیجه آزمون آلفای کرونباخ در ارتباط با شاخص‌های سنجش شده در مورد اجتماع‌پذیری و کیفیت محیطی فضای موردمطالعه به ترتیب برابرند با ۰/۷۹۸ و ۰/۸۸۵، لذا با توجه به مقدار به‌دست‌آمده آلفای کرونباخ (در۳۰ نمونه اولیه) که بالاتر از ۰/۷ است می‌توان گفت پرسشنامه توزیع‌شده از پایایی قابل قبولی برخوردار می‌باشد.

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

جدول ۷- نتایج آزمون‌های KMO و بارتلت

Table 7- KMO and Bartlett test results

شاخص آماری / متغیر	KMO	آزمون بارتلت		
		کای اسکور	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
شاخص‌های اجتماع‌پذیری	۰/٦۱۷	۵۸۷/٦۵۳	۲۸	۰/۰۰۰
شاخص‌های کیفیت محیط انسان‌ساخت	۰/۷٦۷	۱۲٦۵/٤۵۵	۱۹۰	۰/۰۰۰

در ارتباط با سنجش روایی سازه‌ای نیز بر اساس مندرجات جدول (۷)، مشخص می‌شود که مقدار KMO بالاتر از ۰/٦ می‌باشد که این مقدار نشان از کفایت حجم نمونه دارد. همچنین آزمون بارتلت با مقدار ۰/۰۰۰ (کمتر از ۰/۰۵) معنی‌دار شده، که این مسئله نیز نشان می‌دهد شاخص‌های سنجش شده همبسته‌اند. و سوا لات سنجش شده از روایی ساختاری برخوردارند. در ادامه برای مشخص شدن میزان اجتماع‌پذیری و همچنین کیفیت محیطی فضا، از آزمون T.Test استفاده‌شده است (جدول ۸). لازم به ذکر است در این پژوهش به دلیل رعایت اصل خلاصه‌نویسی تنها به ارائه نتایج آماری نهایی و کلی (تلفیق بر اساس میانگین) شاخص‌های مربوط به کیفیت محیطی پرداخته‌شده است.

جدول ۸- نتایج آزمون T.Test برای سوا لات سنجش شده

Table 8- T.Test results for measured questions

معیارها	Test Value = 3						نتیجه ارزیابی فضا
	t	df	معنی‌داری	تفاوت میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد تفاوت		
					حد پایین	حد بالا	
جذابیت و حس دعوت‌کنندگی فضا	۸/۲۰۹	۱۹۹	۰/۰۰۰	۰/٦۸۵	۰/۵۲۰	۰/۸٤۹	مطلوب
ترتیب مراجعات به فضا	۲/۲۸۵	۱۹۹	۰/۰۲۳	۰/۱۵۰	۰/۰۲۰	۰/۲۷۹	مطلوب
میزان (مدت‌زمان حضور در فضا)	-۰/۰٦۰	۱۹۹	۰/۹۵۳	-۰/۰۰۵	-۰/۱۷۰	۰/۱٦۰	متوسط
امکان تعاملات سازمان‌یافته در فضا	٤/۲٦۱	۱۹۹	۰/۰۰۰	۰/۳٦۰	۰/۱۹۳	۰/۵۲٦	مطلوب
امکان تعاملات سازمان نیافته و تصادفی در فضا	-۲/٤٦۸	۱۹۹	۰/۰۱٤	-۰/٤۳۵	-۰/۱٤۰	-۰/۲۵۱	نامطلوب
مناسب بودن بستر فضا جهت تجمع و تشکیل پاتوق	-۰/۳۵٤	۱۹۹	۰/۷۲٤	-۰/۰۳۰	-۰/۱۹۷	۰/۱۳۷	متوسط
عملکرد فضا در جذب گروه‌های مختلف سنی و جنسی	۳/۲۷۳	۱۹۹	۰/۰۰۱	۰/۲٤۵	۰/۰۹۷	۰/۳۹۲	مطلوب
مشارکت کاربران در سازمان‌دهی فضا	-۲/۷۵۹	۱۹۹	۰/۰۰٦	-۰/۱۹۰	-۰/۳۲۵	-۰/۰۵٤	نامطلوب
معیار نهایی اجتماع‌پذیری (تلفیق شاخص‌ها)	۳/۲٤۵	۱۹۹	۰/۰۰۱	۰/۱۳٤	۰/۰۵۲	۰/۲۱٦	مطلوب
معیار نهایی کیفیت محیطی (تلفیق شاخص‌ها)	۰/٤۹۱	۱۹۹	۰/٦۲٤	۰/۰۲۰	-۰/۰٦۲	۰/۱۰٤	متوسط

در رابطه با نتایج سنجش متغیر اجتماع‌پذیری مسیر جمهوری اسلامی شهر مهاباد، مندرجات جدول (۸) نشان می‌دهد که فضای موردمطالعه در معیارهای جذابیت و حس دعوت‌کنندگی فضا، ترتیب مراجعات به فضا، امکان تعاملات سازمان‌یافته در فضا و عملکرد فضا در جذب گروه‌های مختلف سنی و جنسی، به ترتیب با تفاوت میانگین

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

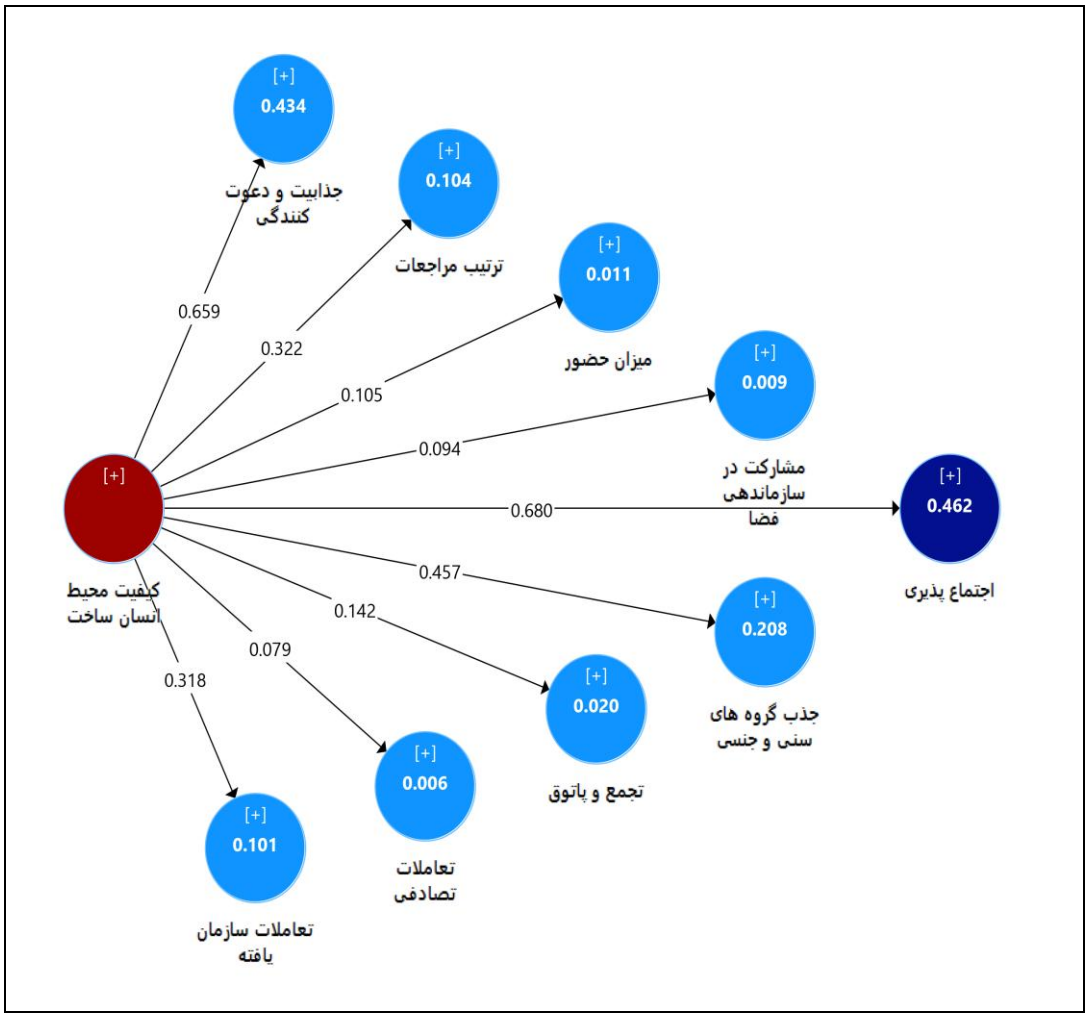
۰/٦٨٥، ۰/۱۵۰، ۰/۳٦۰ و ۰/۲٤٥ باارزش آزمون (عدد ۳) و سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ موفق و مطلوب عمل نموده است. همچنین این فضا در معیارهای میزان (مدت حضور در فضا) و مناسب بودن بستر فضا جهت تجمع و تشکیل پاتوق به ترتیب با تفاوت میانگین ۰/۰۰۵- و۰/۰۳۰- باارزش آزمون و سطح معنی‌داری بیشتر از ۰/۰۵ در سطح متوسط یا نسبتاً موفق ارزیابی‌شده است، به‌عبارت‌دیگر در دو معیار مذکور، میانگین نمرات اعلام‌شده از سوی کاربران باارزش یا حد وسط آزمون (عدد ۳) تفاوت معنی‌داری ندارد. در ارتباط با معیارهای امکان تعاملات سازمان نیافته و تصادفی در فضا و مشارکت کاربران در سازمان‌دهی فضا، باید گفت تفاوت میانگین این دو معیار باارزش آزمون به ترتیب برابرند با ۰/٤۳۵- و ۰/۱۹۰- در سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵. این بدان معنی است که میانگین نمرات اعلام‌شده از سوی کاربران فضا برای دو معیار مذکور به‌طور معنی‌داری کمتر از حد وسط یا ارزش آزمون (عدد ۳) است لذا این فضا در دو معیار بیان‌شده ناموفق و ضعیف عمل نموده است. نتایج مندرج در جدول (۸) نشان از آن دارد که به‌طورکلی در معیار نهایی اجتماع‌پذیری، تفاوت میانگین باارزش آزمون برابر با ۰/۱۳٤ در سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد. این بدان معنی است که فضای موردمطالعه به‌طورکلی فضایی اجتماع‌پذیر ارزیابی‌شده استبرخلاف اجتماع‌پذیری در مورد کیفیت محیط فضای موردمطالعه، تحلیل‌های آماری نتایج دیگری را نشان می‌دهند. به طوریکه تفاوت میانگین معیار نهایی کیفیت محیطی باارزش آزمون برابر با ۰/۰۲۰ در سطح معنی‌داری بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد که بیانگر آن است فضای موردمطالعه از سوی کاربران در ابعاد مختلف کیفیت محیطی، به‌طورکلی متوسط یا نسبتاً موفق ارزیابی‌شده است. اگرچه فضای موردمطالعه از منظر معیارهای کیفیت محیطی مطلوب ارزیابی نشده و در سطح متوسط می‌باشد اما توانسته است به‌عنوان فضایی اجتماع‌پذیر شناخته شود. دلایل چنین شرایطی می‌توان ناشی از دسترسی آسان به فضای موردمطالعه، ترجیحات شهروندان همچون داشتن حس تعلق به مکان و همچنین فقدان یا کمبود فضاهای عمومی دیگر(به‌طورکلی) و فضاهای جذاب‌تر و پایدارتر (به‌طور خاص) در شهر مهاباد دانست.

در این بخش به‌منظور سنجش و تحلیل ارتباط کیفت محیطی فضای موردمطالعه با اجتماع‌پذیری و ابعاد مختلف آن در فضا از مدل تحلیل مسیر در نرم‌افزار Smart PLS استفاده‌شده است که نتایج آن در قالب شکل (٤)، جدول (۱۰) و توضیحات مرتبط با آن بیان‌شده است.

قبل از تحلیل و تفسیر مدل فوق لازم است نیکویی برازش آن سنجش شود تا از متناسب بودن تعریف، ساختار و قابل اتکاء بودن آن اطمینان حاصل کرد. برای بررسی برازش این مدل از معیاری به نا شاخص GOF استفاده می‌شود. سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵، ۰/۳٦ به‌عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای شاخص GOF معرفی‌شده است (Wetzels et al, 2009). این معیار از طریق فرمول زیر محاسبه می‌شود:

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

$$GOF = \sqrt{\overline{communalities} \times \overline{R^2}}$$ (رابطه۳)

شکل ٤: مدل تحلیل مسیر ارتباط کیفیت محیطی بر اجتماع‌پذیری فضا (با ضرایب استاندارد)

Figure 4: The path analysis model of the relationship between environmental quality and the sociability of space (with standard coefficients)

جدول ۹- بررسی برازش تحقیق بر اساس معیار GOF

Table 9- Examining the suitability of the research based on the GOF criteria

شاخص	میانگین Communality(Q^2)	میانگین R Square	شاخص GOF
متغیرهای مورداستفاده در مدل	۰/۹۰۹	۰/۱۵۰	۰/۳٦۸

با توجه به مندرجات جدول (۹) می‌توان گفته شاخص GOF محاسبه‌شده برای مدل پژوهش بالاتر از مقدار ۰/۳٦ می‌باشد و بیان می‌دارد مدل مذکور از برازش قوی و نتایج قابل اتکائی برخوردار است.

جدول (۱۰) ضرایب مسیر و سطوح معنی‌داری و نتایج روابط مطرح‌شده در مدل تحقیق را به‌طور خلاصه نشان می‌دهد.

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

جدول۱۰- اثرات کیفیت محیط انسان‌ساخت بر شاخص‌های اجتماع‌پذیری همراه با نتایج بوت استرپ

Table 10- Effects of environmental quality on sociability indices along with bootstrap results

مسیر / شاخص	نمونه اصلی	میانگین نمونه	انحراف استاندارد	آماره T	معنی‌داری	نتیجه
کیفیت محیط انسان‌ساخت -> تشکیل تجمع و پاتوق در فضا	۰/۱٤۲	۰/۱٤٥	۰/۰۷٤	۱/۹۲۷	۰/۰٤٤	ارتباط کم
کیفیت محیط انسان‌ساخت -> ترتیب مراجعات کاربران به فضا	۰/۳۲۲	۰/۳۲۲	۰/۰۷۲	٤/٤۹۱	۰/۰۰۰	ارتباط متوسط (قابل‌قبول)
کیفیت محیط انسان‌ساخت -> تعاملات تصادفی کاربران در فضا	۰/۰۷۹	۰/۰۸۰	۰/۰۷۰	۱/۱۲۳	۰/۲٦۲	عدم وجود ارتباط
کیفیت محیط انسان‌ساخت -> تعاملات سازمان‌یافته کاربران در فضا	۰/۳۱۸	۰/۳۱٦	۰/۰۷٤	٤/۳۰۳	۰/۰۰۰	ارتباط متوسط (قابل‌قبول)
کیفیت محیط انسان‌ساخت -> جذابیت و دعوت‌کنندگی فضا	۰/٦٥۹	۰/٦٥۷	۰/۰٤٦	۱٤/۱۹۳	۰/۰۰۰	ارتباط قوی
کیفیت محیط انسان‌ساخت -> جذب گروه‌های سنی و جنسی توسط فضا	۰/٤٥۷	۰/٤٥۷	۰/۰٥۹	۷/۷۳٤	۰/۰۰۰	ارتباط متوسط (قابل‌قبول)
کیفیت محیط انسان‌ساخت -> مشارکت کاربران در سازمان‌دهی فضا	۰/۰۹٤	۰/۰۹۳	۰/۰٦۷	۱/۳۹۲	۰/۱٦٥	عدم وجود ارتباط
کیفیت محیط انسان‌ساخت -> میزان حضور کاربران در فضا	۰/۱۰٥	۰/۱۰٤	۰/۰۷۰	۱/٤۹۹	۰/۱۳٤	عدم وجود ارتباط
کیفیت محیط انسان‌ساخت -> اجتماع‌پذیری فضا	۰/٦۸۰	۰/٦۸۸	۰/۰٤٤	۱٥/۳۳۱	۰/۰۰۰	ارتباط قوی

بر اساس شکل (٤) و مندرجات جدول (۱۰) مشخص می‌گردد که درمجموع کیفیت محیط انسان‌ساخت در فضای موردمطالعه اثربخشی قوی و معنی‌داری بر شاخص تلفیقی و نهایی اجتماع‌پذیری فضا دارد، به طوریکه ضریب مسیر دراین‌ارتباط، برابر با ۰/٦۸۰ و سطح معنی‌داری نیز کمتر از ۰/۰٥ (سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰). همچنین ضریب تعیین متغیر اجتماع‌پذیری برابر با ۰/٤٦۲ می‌باشد، این مهم بدان معنی است که در حدود نصف تغییرات اجتماع‌پذیری در فضای موردمطالعه توسط متغیر کیفیت محیط انسان شاخت تبیین می‌گردد.

همچنین نتایج ارتباط کیفیت محیطی با ابعاد مختلف اجتماع‌پذیری در زیر ارائه‌شده‌اند.

- کیفیت محیطی در فضای موردمطالعه ارتباط قوی و معنی‌داری با جذابیت و دعوت‌کنندگی فضا دارد. به اثر (ضریب مسیر) کیفیت محیط انسان‌ساخت بر دعوت‌کنندگی شهروندان به فضا برابر با ۰/٦٥۹ با سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰٥ (سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰) می‌باشد. این یافته نشان از آن دارد که محل استقرار فضا از طرفی به جهت قرارگیری در هسته اصلی و مرکزی شهر مهاباد، دسترسی راحت و مطلوبی را در پی داشته است و از طرفی حس تعلق به آن مکان را در کاربران فضا شکل داده است. همچنین نباید از نقش فعالیت‌های جانبی و فراغتی نیز در فضای موردمطالعه غافل شد در جذابیت و دعوت‌کنندگی فضا اثرگذار بوده است.

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

– کیفیت محیطی در فضای موردمطالعه ارتباطی قابل‌قبول (متوسط) و معنی‌داری با جذب گروه‌های سنی و جنسی مختلف توسط فضا دارد. به طوریکه اثر کیفیت محیط انسان‌ساخت بر این شاخص برابر با ۰/٤٥٧ با سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ (سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰) می‌باشد. افزون بر این، مندرجات جداول (٦) و (۸) نیز خود مؤید این یافته است، توضیح اینکه در جدول (٦) شاخص ضریب پراکندگی (CV) بیش از ۰/٦ را نشان می‌دهد لذا ضریب پراکندگی بالاتر از ۰/۵ نشان از ناهمگونی گروه‌های سنی موجود در فضای موردمطالعه است.

– ارتباط کیفیت محیط انسان‌ساخت با ترتیب مراجعات کاربران به فضا، با ضریب مسیر ۰/۳۲۲ و سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ (سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰)، ارتباطی قابل‌قبول (متوسط) و معنی‌داری می‌باشد. به‌عبارت‌دیگر تکرار مراجعات شهروندان به فضا به‌صورت روزانه، هفتگی و حتی ماهانه، تا حد قابل‌توجهی متأثر از کیفیت محیطی فضای موردمطالعه است.

– ارتباط کیفیت محیطی با تعاملات سازمان‌یافته کاربران در فضای موردمطالعه با ضریب مسیر ۰/۳۱۸ و سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ (سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰)، قابل‌قبول (متوسط) ارزیابی‌شده است. این بدان معنی است که کیفیت محیطی فضای موردمطالعه در این سطح توانسته است شهروندان را جهت انتخاب این فضا برای ملاقات با دوستان و مخاطبان، متمایل سازد.

– کیفیت محیطی فضای موردمطالعه ارتباط نسبی (کم) و معنی‌داری با امکان تشکیل تجمعات و پاتوق‌ها دارد. این بدان معنی است ظرفیت‌ها و امکانات فضا اثربخشی کمی بر تشکیل تجمعات و پاتوق‌ها داشته است. به‌عبارت‌دیگر این فضا برای کاربران بیشتر جنبه حرکتی و پیاده مداری دارد.

– همچنین مندرجات جدول (۱۰) نشان از عدم ارتباط معنی‌دار بین کیفیت محیطی فضای موردمطالعه با عواملی همچون میزان یا مدت‌زمان حضور و ماندن کاربران در فضا (با ضریب مسیر ۰/۱۰۵ و سطح معنی‌داری ۰/۱۳٤)، مشارکت کاربران در سازمان‌دهی فضا (با ضریب مسیر ۰/۰۹٤ و سطح معنی‌داری ۰/۱٦۵) و امکان سازمان نیافته تعاملات تصادفی کاربران در فضا با سایر دوستان و کاربران فضا (با ضریب مسیر ۰/۰۷۹ و سطح معنی‌داری ۰/۲٦۲) دارد. بابیان دیگر تغییر در وضعیت کیفیت محیطی فضای موردمطالعه نمی‌تواند تغییری را در عوامل مذکور ایجاد نماید.

نتیجه‌گیری

کمبود و یا حتی فقدان فضاهای عمومی شهری جاذب و پاسخگو به‌ویژه در شهرهای کوچک‌تر که بر مبنای اصول و معیارهای کیفیت محیطی طراحی و خلق‌شده باشند، مسئله‌ای است که امروزه باید به‌عنوان یکی از مشکلات و نیازهای مهم اجتماعی در قالب دانش شهرسازی و معماری به آن نگاه ویژه معطوف داشت. با عنایت به آنچه اشاره شد، یکی از اقدامات مهم، مطمئن و سریع در این زمینه، احیاء و ساماندهی فضاهای جمعی و شهری دارای ظرفیت

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

و واجد ارزش‌های شهرسازی و معماری می‌باشند که از طرفی شهروندان نیز به چنین فضاهای دارای تمایل و تعلق‌خاطر باشند. بر این اساس خیابان جمهوری اسلامی شهر مهاباد که نقش مهمی در سازمان کالبدی- فضایی شهر مهاباد داشته و دربرگیرنده قرارگاه‌های رفتاری عمده شهروندان می‌باشد به‌عنوان فضایی واجد شرایط و ارزش‌های شهرسازی، معماری و اجتماعی جهت انجام چنین پژوهشی انتخاب گردید. لذا پژوهش حاضر باهدف تحلیل وضعیت فضای موردمطالعه بر اساس ابعاد مختلف اجتماع‌پذیری و کیفیت محیطی و همچنین سنجش و تبیین اثرات کیفیت محیط انسان‌ساخت بر اجتماع‌پذیری در خیابان جمهوری اسلامی شهر مهاباد انجام شد. به‌عبارت‌دیگر در این پژوهش ابعاد مختلف کیفیت محیطی به‌عنوان متغیرهای مستقل و مؤلفه‌های اجتماع‌پذیری به‌عنوان متغیر وابسته مدنظر مدنظر قرار گرفتند. اطلاعات و داده‌های مرتبط با متغیرهای مذکور به روش کمی مبتنی بر کیفی و از طریق توزیع پرسشنامه در فضای موردمطالعه استخراج شدند و پس از انجام تجزیه و تحلیل‌های آماری توصیفی و استنباطی در قالب روش‌های و مدل‌های آماری با تکیه‌بر نرم‌افزارهای SPSS وSmart PLS به سؤالات پژوهش پاسخ داده شد. به طوریکه نتایج پژوهش نشان دادند اگرچه فضای موردمطالعه از منظر معیارهای کیفیت محیطی چندان مطلوب و موفق ارزیابی نشده و در سطح متوسط می‌باشد اما توانسته است به‌عنوان فضایی اجتماع‌پذیر شناخته شود. دلایل چنین شرایطی می‌توان ناشی از دسترسی آسان به فضای موردمطالعه، ترجیحات شهروندان همچون داشتن حس تعلق به مکان و همچنین فقدان یا کمبود فضاهای عمومی دیگر(به‌طورکلی) و فضاهای جذاب‌تر و پاسخگوتر (به‌طور خاص) در شهر مهاباد دانست. از طرفی وجود ارتباط قوی و معنی‌دار بین ابعاد کیفیت محیط انسان‌ساخت با اجتماع‌پذیری فضا، ما به را به این نکته مهم رهنمون می‌نماید با ساماندهی و بهبود کیفیت محیطی فضا که در وضع موجود در سطحی متوسط ارزیابی‌شده است، می‌توان فضایی اجتماع‌پذیر تر را مشاهده نمود. به‌عبارت‌دیگر وجود ارتباط قوی و معنی‌دار بین این دو متغیر (کیفیت محیط انسان‌ساخت و اجتماع‌پذیری)، مسلماً پیش‌بینی می‌نماید که بهبود کیفیت محیطی، موجب ارتقاء اجتماع‌پذیری فضا، به‌ویژه در شاخص‌هایی از اجتماع‌پذیری که دارای ارتباط قوی‌تری باکیفیت محیطی دارند، می‌گردد. چنانچه بیان شد ضریب تعیین و ضریب مسیر متغیر اجتماع‌پذیری توسط کیفیت محیطی فضای موردمطالعه به ترتیب برابر با ۰/٤٦۲ و ۰/٦۸۰ می‌باشند و این قدرت پیش‌بینی، میزان قابل‌توجهی (حدود نیمی) از تغییرات (ارتقاء) اجتماع‌پذیری را توسط کیفیت محیطی در این فضا بیان می‌دارد. همچنانکه این پیش‌بینی مشخص می‌نماید با ساماندهی و بهبود و مداخله در کیفیت محیطی فضای موردمطالعه آن به‌طور قابل‌توجهی می‌توان انتظار داشت که اجتماع‌پذیری در آن ارتقاء یابد. توضیح اینکه عواملی همچون جذابیت و دعوت‌کنندگی فضا، جذب گروه‌های سنی و جنسی مختلف توسط فضا، ترتیب مراجعات کاربران به فضا، تعاملات سازمان‌یافته کاربران در فضا و تا حدی امکان تشکیل تجمعات و پاتوق‌ها، به‌طور مشخص و معنی‌داری متأثر از کیفیت محیطی در فضای موردمطالعه می‌باشند که دراین‌بین جذابیت و دعوت‌کنندگی فضا با ضریب تعیین ۰/٤۳٤ و

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

ضریب مسیر ۰/٦٥۹ و همچنین مؤلفه جذب گروه‌های سنی و جنسی مختلف با ضریب تعیین ۰/۲۰۸ و ضریب مسیر ۰/٤٥۷، متأثرترین مؤلفه‌های اجتماع‌پذیری از کیفیت محیطی می‌باشند. لازم به ذکر است نتایج یادشده به همراه روش پژوهش بکار رفته در این پژوهش در مقایسه (تشابهات و تفاوت‌ها) با سایر پژوهش‌های انجام‌شده در ادامه تحلیل‌شده‌اند. در ارتباط با تشابهات موجود می‌توان موارد ذیل را در زمره مهم‌ترین نتایج مشابه پژوهش حاضر با سایر پژوهش‌های همسو موردمطالعه می‌باشند:

- وجود رابطه مستقیم و معنی‌دار بین مؤلفه‌های کیفیت محیطی با اجتماع‌پذیری (همسو با پژوهش‌های: (Dempsey,2009),(Sheng et al., 2021),(Abbaszade & Tamari, 2012),(Molavi Nojoumi et al., 2021) (Mohammadi & Ayatollahi, 2015) , (Shojaie & Partovi, 2015).
- تأکید بر ابعاد کالبدی و فعالیتی، به‌عنوان اصلی‌ترین عوامل تشکیل‌دهنده کیفیت محیط انسان‌ساخت و مؤثر بر اجتماع‌پذیری فضا (همسو با پژوهش‌های(Molavi Nojoumi et al.,2021)و (Shojaie & Partovi, 2015).
- اهمیت موقعیت و محل استقرار فضا و به‌تبع آن دسترسی آسان به‌صورت روزمره در کنار ترجیحات، همچنین ترجیحات و حس تعلق شهروندان به فضا به‌اندازه‌ای است که حتی در صورت مطلوبیت نه‌چندان زیاد فضا به لحاظ کیفیت محیطی، به اجتماع‌پذیری آن کمک شایانی می‌کند (همسو با پژوهش (Movahed et al., 2019).

همچنین در رابطه با عمده تفاوت موجود دریافته های پژوهش حاضر نسبت به سایر پژوهش انجام‌گرفته می‌توان گفت (چنانچه پیش‌تر نیز اشاره شد) پژوهش حاضر بر تحلیل متغیر وابسته (اجتماع‌پذیری) تکیه دارد که ابعاد و شاخص‌های مختلف اجتماع‌پذیری هرکدام به‌صورت مجزا تا چه اندازه از متغیر مستقل (کیفیت محیط انسان‌ساخت) تأثیر پذیرفته‌اند. به‌بیان‌دیگر چون بحث اجتماع‌پذیری خود مشتمل بر فعالیت‌های مختلف و متنوع اجتماعی است که ممکن است در فضا رخ دهد، لذا تمرکز بر ابعاد مختلف اجتماعی ما را به این نکته رهنمون می‌سازد که اساساً در ارتباط با ساماندهی کیفیات محیطی فضا و با توجه به ماهیت فضا و ویژگی‌های جامعه موردمطالعه، مهم‌ترین فعالیت یا فعالیت‌های اجتماعی قابل‌انتظار کدام اند؟ لذا از نتایج متفاوت و مختص پژوهش حاضر می‌توان به تأثیرپذیری بیشتر ابعادی همچون جذابیت و دعوت‌کنندگی فضا، جذب گروه‌های سنی و جنسی مختلف، ترتیب مراجعات کاربران، تعاملات سازمان‌یافته کاربران و تا حدی امکان تشکیل تجمعات و پاتوق‌ها از تغییرات و ساماندهی کیفیت محیط انسان‌ساخت اشاره داشت. این در حالی است که در نمونه‌هایی از پژوهش‌های انجام‌گرفته تأکید بر تحلیل متغیر مستقل یا همان ابعاد مختلف کیفیت محیطی است (غیرهمسو با پژوهش‌هایی همچون: (Mohammadi & Ayatollahi, 2015)، (Molavi Nojoumi et al., 2021)، (Karami & Mohammad Hosseini, 2018)، (Movahed et al., 2019) و (Hamzenejad & Ghelichy, 2019). لذا این نکته می‌تواند ضمن آنکه از وجوه تمایز پژوهش حاضر باشد، به که تمرکز خود را بر پردازش و تحلیل ابعادی (ابعاد همه‌جانبه و مختلف اجتماع‌پذیری) گذاشته است که در سایر پژوهش‌های مشابه انجام‌گرفته کمتر موردتوجه قرارگرفته‌اند. لذا به‌نوعی به‌عنوان کامل‌کننده سایر

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

پژوهش‌های انجام‌گرفته در این موضوع به لحاظ روش‌شناسی و تحلیل یافته‌ها می‌باشد. با عنایت آنچه ذکر شد، مشخص گشت، محدوده موردمطالعه فضایی اجتماع‌پذیر است، درعین‌حال این اجتماع‌پذیری به‌طورجدی تحت تأثیر کیفیت محیط انسان‌ساخت است. کیفیتی که در وضع موجود به‌طور بایسته در فضا محقق نشده است لذا با ساماندهی و ارتقاء ابعاد مختلف کیفیت محیطی می‌توان به فضایی پاسخگوتر و پایدارتر دست‌یافت. در این راستا پیشنهادها ذیل مطرح می‌گردند:

- ساماندهی ترافیک هسته مرکزی شهر جهت کاهش تمرکز ترافیکی و حذف تدریجی ترافیک و به‌تبع آن تبدیل‌شدن فضا به پیاده راه یکپارچه.
- ارتقاء کیفیت محیطی محدوده موردمطالعه با تأکید بر جداره سازی (با اولویت میدان چه منگوران).
- ایجاد و تقویت المان‌های جمعی جهت ماندگاری کاربران در فضا، مانند: کاربری‌های اوقات فراغت، نشیمنگاه‌ها، جلوخان‌ها و ...

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

References

- Abbaszadeh, S.,& Tamari, S. (2012). "Analysis of factors affecting the improvement of pedestrian walkway spatial quality and pedestrian-oriented spaces, in order to increase the social interactions level of people (The case study: Tarbiat & Valiasr axis, Tabriz metropolitan)". ***Journal of Urban Studies***, 4, 95-104. [In Persian].
- Bentley, I, (2012). "***Responding environments: Handbook for designers"***, Translated by Mostafa Behzadfar", Tehran: University of Science and Technology Pub. [In Persian].
- Bentley, I. (1990). "Ecological urban design". ***Architects Journal***, 192(24), 69-71.
- Car, S., Francis, M., Rivlin, L.,& Stone, A. (1993). "***Public space Massachusetts"***, Cambrige :Cambrige University Pub.
- Carmona, M., Heath, T., Oc, T., &Tiesdell, S. (2015). "***Public places, urban spaces: The dimensions of urban design"***, Translated by Zahra Ahari, Fariba Qaraei, Ismail Salehi, Mahshid Shokouhi, Tehran :University of Arts Pub. [In Persian].
- Charkhchian, M. (2011). "***Analysis of urban spaces"***, Tehran: Payame Noor University Pub. [In Persian].
- Daneshpour, S.,& Charkhchian, M. (2007)," Public spaces and factors affecting collective life".***Journal of Bagh-e Nazar***, 7, 19-28. [In Persian].
- Dempsey, Nicola. (2009)."Are good-quality environments socially cohesive?: Measuring quality and cohesion in urban neighbourhoods". ***Journal of Town Planning Review***, 80 (3), 315–345. doi.org/10.3828/tpr.80.3.5.
- Gehl, J. (2008)."***Life between buildings".***Translated by Shima Shasti, Tehran: Jahad Daneshgahi Publishing Organization. [In Persian].
- Gehl, J. (2013). "***The human City"***, Translated by Ali Ghaffari and Leila Ghaffari, Tehran:Shahid Beheshti University Pub. [In Persian].
- Gibson, J. (1986)." ***The ecological approach to visual perception"***, New York: Psychology Pub.
- Golkar, K. (2014). "***Creating a sustainable place, reflections on urban design theory"***, Tehran:Shahid Beheshti University Pub. [In Persian].
- Goodey, B. (1993). "Two gentlemen in Verona: The qualities of urban design". ***Journal of Streetwise***, 4(2): 3-5.
- Hajer, M.,& Reijndorp, A. (2001). "***In search of new public domain"***, Rotterda: NAI Pub.
- Hamzenejad, M., &Ghelichy, P. (2019)." Investigating the social acceptance and quality of behavioral settings in university parks, Case study: Iran university of science and technology park". ***Journal of Armanshahr Architecture & Urban Development***, 25, 45-55. [In Persian].
- Hanafi, I., El Araby, M., Al-Hagla, K. S.,& El Sayary. (2013). Human social behavior in public urban spaces: Towards higher quality cities". ***Spaces & Flows, An International Journal of Urban & Extra Urban Studies***, 3(2),23-35. doi.org/10.18848/2154-8676/cgp/v03i02/53690.
- Heydari, H., Amir Hajlu, A., Karkhaneh, M.,& Ahmadi Fard, N. (2014). "Assessing the landscape role of public spaces in urban quality, Case study: District one of Tehran". ***Journal of Armanshahr***, 11, 335-323. [In Persian].
- Jacobs, J. (2007). "***The death and life of great American cities***. Translated by Hamidreza Parsi, Arezoo Platoni. Tehran: University of Tehran Pub. [In Persian].
- Karami, A., &Mohammad Hosseini, P. (2018). "The effect of sociability of public places on social sustainability in residential complexes (Case study: Mehr Residential Complex's in Ardabil)". ***Journal of Urban Studies***, 26
- 43-56. doi.org/10.34785/J011.2018.031. [In Persian].
- Khadamlhoseini, A., Mansoorian, H.,& Sattari, M. (2010)." Assessing the mental quality of life in urban areas (Case study: Nurabad city, Lorestan province)" . ***Journal of Geography and Environmental Studies***, 3, 60-45. [In Persian].
- Lang, J. (2014)." ***Urban design: Typology of procedures and designs: With more than fifty special cases"***. Translated by Seyed Hossein Bahreini, Tehran: Tehran University Pub. [In Persian].

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

- Lynch, K. (2016)." ***The image of the city"***. Translated by Manouchehr Mozini, Tehran: University of Tehran Pub. [In Persian].
- Lynch, K. (2006)." ***Theory of good city form"***, Translated by Seyed Hossein Bahreini, Tehran: University of Tehran Pub. [In Persian].
- Mahan, A., &Mansouri, S. (2017)."The study of "landscape" concept with an emphasis on the views of authorities of various disciplines". ***Journal of Bagh-e Nazar***,47, 17-28. [In Persian].
- Mansoori, S., &Jahanbakhsh, H, (2016). "Factors affecting the measurement of promoting social interaction and socialization in the Urban Space (Case Study: Kermanshah Modares Street)". ***Journal of Iranian Architecture and Urbanism***,7,59-65. doi.org/10.30475/isau.2017.62017. [In Persian].
- Maroufi, S., Bayazidi, Q, (2021),"Explaining and analyzing the stability of community spaces and measuring the effective factors (Case study of Mahabad Family Park)". ***Journal of Geography Environment Preparation***,51, 203-230. DOR: 20.1001.1.2676783.1399.13.51.10.5. [In Persian].
- Mohammadi, M.,&Ayatollahi, M. (2015)."Effective factors in promoting sociability of cultural buildings: Case study: Farshchian cultural academy in Isfahan". ***Journal Of Architecture And Urban Planning***, 15,79-96.doi.org/10.30480/AUP.2015.12 [In Persian].
- Molavi Nojoumi, P., Jalalian, S., &Dezhadar, O. (2021)." Explaining the optimal functions of environment in terms of socializing educational and cultural centers for adolescents (Case Study of the Center for the intellectual development of children and adolescents)". ***Journal of Environmental Science And Technology***, 22, 61-74. doi.org/10.22034/JEST.2019.37985.4392. [In Persian].
- Momeni, M., &Fa'al Qaiumi, A. (2017)."***Statistical analysis using SPSS",*** Tehran: Moalef Pub. [In Persian].
- Movahed, H., Shamaei, A., &Asadi Kalmati, A. (2019). "An evaluation of environment quality in public areas with an emphasis on Rudaki and Azerbaijan streets in North Salsabil neighborhood based on PPS (Public spaces projects)." ***Journal of Environmental Planning***, 45, 71-94. DOR: 20.1001.1.2676783.1398.12.45.4.0. [In Persian].
- PPS "Organization of Project for Public Spaces", (2009). "***Dimensions of urban spaces".***London:Waily.[on line]:http://www.pps.org**.**
- Osmond, H. (1957)."Function as the basis of psychiatric ward design".***Mental Hospitals***, 8, 23-29.
- Pakzad, J. (2014)."***Guide to urban space design in Iran"***, 7th ed, Tehran: Shahidi Pub. [In Persian].
- Pourjafar, M., &Mahmoudi Nejad, H. (2010)."***Urban design and social capital in urban spaces***, 1st ed. Tehran: Heleh Pub. [In Persian].
- Rafahian M.,& Khodaei ,Z. (2010)."A study of indicators and criteria affecting citizens' satisfaction with urban public spaces". ***Journal of Rahbord***, 53, 227-248. [In Persian].
- Ravanbakhsh, A., &Mirabadi, M. (2018)."An explanation and analysis of the socialization in urban parks with emphasis on the rule of the underlying and demographic factors (Case study: Yasouj city beach park)". ***Journal of Research and Urban Planning***, 33, 111-124. DOR: 20.1001.1.22285229.1397.9.33.8.7.[In Persian].
- Rezaei, N., Mohammadzadeh, R., &Imranipour, A. (2016). "The evaluation of social quality of open and semi - open communication pathways at university of Kashan's campus, Case study: Kashan university campus)". ***Journal of Iranian Architectural Studies***, 10, 183-206. [In Persian].
- Shahi Aghbalaghi, H., Zanganeh, Y., Khodabandelou, H., &Dorouidnia, A. (2016)." Evaluation of the quality of urban environmental Factors, (Case study: housing Mehr, Sabzevar)". ***Journal of Arid Regions Geographic Studies***, 26, 54-72. [In Persian].
- Sheikh, H.,& Rezaei, M. (2017)." Evaluating environmental quality of walking- based urban spaces and social responding (case study: Ferdowsi Street of Ilam)". ***Journal of Research and Urban Planning***, 29, 83-98. DOR: 20.1001.1.22285229.1396.8.29.5.9. [In Persian].
- Sheng, Q., Wan, D., Yu, B. (2021)." Effect of space configurational attributes on social interactions in urban park". ***Journal of Sustainability***, 14, 1-15. doi.org/10.3390/su13147805.
- Shojaei, D.,& Partovi, P. (2015)." Analysis of factors affecting the creation and promotion of sociability in public spaces in different scales of Tehran city (Case studies: Two neighborhoods and an area in District 7 Tehran)". ***Journal of Bagh-e Nazar***, 34, 93-108. [In Persian].

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

- Soleimani, A., Zaraghami Soltan Ahmadi, E., &Divband, P. (2020)." Desirability street furniture assessment of Urmia with Gender approach". ***Journal of Geographical Planning of Space***, 34, 195-208. doi.org/10.30488/GPS.2020.106013. [In Persian].
- Southworth, M. (1989). "Theory and practice of contemporary urban desgn", ***Journal of Town Planning Review***, 4, 369-402.
- Statistical Center of Iran, (2016), "***Detailed report of the results of the general population and housing census***.Tehran:Statistical Center Pub. [In Persian].
- Violich, F.(1983)." Urban reading and the design of small urban places: The Village of Sutivan". ***Town Planning Review***, 54,41-62. doi.org/10.3828/tpr.54.1.a32h36v52002154g.
- Wetzels, M., Odekerken-Schroder, G., & Van Oppen, C. (2009)." Using PLS path modeling for assessing hierarchical construct models: Guidelines and empirical". ***MIS Quarterly***, 33 (1), 177-195. doi.org/10.2307/20650284.
- Whyte, H. W. (2013)." ***Social life in small urban spaces"***, 1th ed. Translated by Masoud Asadi Mahalchali, Tehran: Armanshahr Pub. [In Persian].

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

Assessment and Analysis of Sociability and its dimensions in Urban Routes Based on the Role and Effect of the Quality of Man-made Environment (Case Study: Jomhuri Eslami Street, Mahabad)

Mamash Amirashayeri - Ph. D Student in Architecture, Department of Architeture, Sanandaj Branch, Islamic Azad University, Sanandaj, Iran.
Arsalan Tahmasebi[5] - Assistant Professor of Architecture, Department of Architeture, Sanandaj Branch, Islamic Azad University, Sanandaj, Iran.
Jalil Sahabi - Assistant Professor of Sociology, Department of Sociology, Sanandaj Branch, Islamic Azad University, Sanandaj, Iran.

Abstract

Routes are dynamic urban spaces that are known as environments of social life. These layers of urban design beautify the cities as links between the private and public spheres. Thus, it appears imperative to heed environmental qualities and to systematize them for the purpose of attendance and interaction in social activities. This research is a descriptive-analytical method to evaluate sociability. Analyzing the effects of the quality of man-made environment on, the research was conducted in 2021. Besides documentary-research studies, field data were collected by distributing questionnaires. They were analyzed using SPSS and PLS in the form of T-Test and path analysis model. The findings in the form of T-Test displayed that space is associated with sociability, though its environmental quality is assessed at a moderate scale. Also, results of path analysis model with path coefficient and significance level of 0.000 exhibit a significant relationship between environmental quality and spatial sociability. So that about half of the changes in the sociability are predicted and interpreted by environmental quality with a coefficient of determination of 0.462. Factors such as inviting spaces, attracting different groups, order of visits, interactions and to some extent the possibility of gatherings, with an impact factor of 0.659, 0.457, 0.322, 0.318, and 0.142 respectively, at a significance level of less than 0.05, are substantially affected by environmental quality. It can be said that despite the relative environmental quality, the location and consequently easy access, as well as the lack of other sustainable and attractive urban spaces in Mahabad, has caused the study space to be considered sociable. At the same time, this sociability is seriously affected by environmental quality, therefore, organizing different dimensions of environmental quality provides a more social and sustainable environment.

Keywords: Sociability, Environmental Quality, Jomhuri Eslami St., Mahabad.

5 -Corresponding Author: arsalan_thmsb@iausdj.ac.ir

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

Extended Abstract

Introduction

Urban public spaces have long been the physical basis of social interactions; therefore, the creation and reproduction of social spaces as venues of social interaction to create sustainable urban environments is one of the objectives that has received much attention. As an interface between the private and public spheres these spaces are considered as layers of urban design that render cities attractive. Thus, it is imperative to heed environmental qualities and organize them for attendance and interactions in social activities of citizens. Jomhuri Eslami Street in Mahabad stretches as a focal point from the city center (Shahrdari Square) to Azadi Crossroads, also embracing a square called Mangooran. In addition to the convenient location of the space and consequently easy access, it should not be forgotten that primarily lack of responsive and desirable public spaces in terms of environmental quality in small and medium cities such as Mahabad is also regarded as the main reason for citizens to welcome such spaces. In other words, aside from such a space residents of Mahabad have little choice for attending and carrying out what they consider social activities. On the other hand, despite the general popularity of this space, so far the quality of the space has not been addressed adequately to determine what the environmental quality is and how its improvement and organization may influence the promotion of diverse dimensions of socialization.

Methodology

The present research is an applied research and its method is descriptive-analytical. Having conducted in 2021, study area of the research is Jomhuri Eslami Street in Mahabad. The objectives of the present study are as follows: analyzing the status of the study space based on different dimensions of sociability and environmental quality, and also quantifying and interpreting the impact of environmental quality on different aspects of sociability in the study space. In other words, different dimensions of environmental quality as independent variables and sociability components as dependent variables are addressed in the present study. The method of data collection involves research, documents, and fieldwork. Thus the documentary method, i.e. study of scientific books, dissertations and related scientific articles was employed to select the major measurable components of environmental quality and sociability. The fieldwork method developed on the distribution of the questionnaire to measure and analyze the study space based on different elements of sociability and environmental quality. In this study, initially the level of sociability and the environmental qualities of the space were assessed and analyzed adopting the T.Test in the form of SPSS software. This was carried out by applying the route analysis model in Smart PLS software.

Discussion

The results of statistical analysis in the form of T.Test software and SPSS software exhibited that concerning the final factor of socialization the difference between the mean and the value of the test is typically equal to 0.134 at a significant level less than 0.05. This indicates that the study space is normally accounted a sociable space. Contrary to the social status, statistical analysis of the quality of the study space environment presents other results. So that the difference between the averages of the final factor of environmental quality with the test

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

value equals 0.020 at a significant level greater than 0.05, which suggests that the space studied by users in different dimensions of environmental quality has been considered relatively successful. Additionally, the results of path analysis model in Smart PLS software established that the total quality of man-made environment in the studied space has a strong and significant effect on the final index of space sociability, so that the path coefficient in this regard is equal to 0.680 (at a significant level less than 0.05). The coefficient of determination also equals 0.462 which means that roughly half of the sociability changes in the study space are interpreted by the quality variable of the human environment. Meanwhile, the attractiveness and inviting element of space with a coefficient of determination of 0.434 and the path coefficient of 0.659, as well as the component of attracting various age and sex groups with a coefficient of determination of 0.208 and the path coefficient of 0.457, are regarded as the mostly affected components of the sociability of environmental quality.

Conclusion

Though the studied space has not been evaluated desirably and successfully in terms of environmental quality criteria, it still suffices to be identified as a sociable space. The reasons for such conditions are on account of easy access, citizens' preferences such as bearing a sense of belonging to the space, as well as the lack of other attractive public spaces, particularly in Mahabad. Besides, the existence of a strong and significant relationship between the dimensions of the quality of man-made environment and the sociability of space (with a coefficient of determination of 0.462 and path coefficient of 0.680) draws us to this important point that by organizing and improving the environmental quality of space, which is currently at a moderate level, a more sociable atmosphere can be accomplished. To put it another way, the coexistence of a significant relationship between these two variables (man-made environment quality and sociability) conclusively denotes that improving environmental quality promotes the sociability of space particularly concerning the indicators of sociability that are substantially correlated with environmental quality. Factors such as attractiveness and inviting space, attraction of diverse age and sex groups by space, the order of visits, organized interactions of users in space and to some extent the possibility of gatherings and hangouts that are clearly affected by environmental quality are explored in the study. In the meantime, the attractiveness and inviting space, the component of engaging diverse sex and age ranges are the mostly affected components of sociability of environmental quality.

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]